వీరభారతము

గ్రంథకర్త

యం. పి. జానుకవి

ప్రథమ ముద్రణ
1978

ప్రతులు : 1000

ముఖచిత్రము
చిట్టిబాబు

మూల్యము
నాలుగురూపాయలు

ముద్రణ
శ్రీ అన్నపూర్ణ ప్రింటింగ్ ప్రెస్
విజయవాడ 2.



కృతిస్వామి

డా॥ శ్రీ

[illegible] [illegible] వెంకట[illegible]రావు

M.A. (Hons) Phd

కృతి సమర్పణము

శ్రీమద్వేంకటనామా !
క్షేమణి ! సాహిత్యలోక దినమణి ! కవిసు
త్రామా ! పండిత శేఖర
స్వామీ ! గురుదేవ కొనుము సాష్టాంగనుతుల్ !

కవి కులంబునఁ బెద్దగా మిమ్ముఁ బొగడనా
పండితుల్ గని కోపపడుదు రేమొ,
పండితుండ వటంచుఁ బ్రస్తుతిసేయనా
విద్యావివేకముల్ వెఱఁగుపడును,
విద్యాధికుఁడవంచు వేనోళ్ళఁ బొగడనా
విశ్వమానవత నస్వీకరించు,
విశ్వమానవుఁడంచు సనుతిఁ గావింతునా
దైవచింతన వీపుతట్టి పలుకు,
గురువరేణ్యుఁడ ! శ్రీ దివాకరల వేంక
టావధాని ప్రముఖ ! మిమ్ము నే విధానఁ
బొగడ గలవాఁడ నేను మీ పుణ్యముననె
నిలిచె నా కవిత్వము ధారుణీస్థలాన !

దేవుఁడు మనుజులఁ జేయును
తావక మాశీస్సు నరుల ధన్యులఁ జేయున్
దీవించినారు నన్నిల
కావున వెలయించినాఁడ కావ్యంబు నొకన్ !

కొండంతటి దేవునకుం
గొండంతటి పత్రినిచ్చుకోఁగలరె మహిన్
కొండంతటి గురుదేవా
నిండుమనముతోడ నిత్తు నీకావ్యంబున్ !

పురుషాకారముఁదాల్చె వాణి యిలమా పుణ్యాన మీలోన ! సుం
దరమౌ కావ్యము సృష్టిచేయఁగల బోద్ధల్లేరు మీసాటి ! యీ
చిరుకబ్బంబును స్వీకరించి నను నాశీర్వాదముంజేసి సు
స్థిరుఁగాఁ జేయను వేడుచుంటిని కళాశ్రీ వెల్గు లోకంబునన్ !

యం. పి. జాను

శ్రీ

ఆశీః

ఏదో పూర్వ భవంపు సౌహృదము ప్రేరేపంగ నత్కావ్య మ
త్త్యౌదార్యంబున నాకు సంకీతముగా నందిచ్చెమున్ ప్రీతి వి
ద్యాదేవీ కరుణా సుధాలసిత జిహ్వాగ్రుండు విజ్ఞాత మ
ర్యాదుండై తగు యం పి జానతనికే నాశీస్సు లర్పించెదన్.

రసభావంబులు, పాత్ర పోషణము, సారంబౌ కథావస్తు, విం
పెసలారన్ రచియించె జానుకవి సద్వేద్యంబ పల్నాటి పీ
లసమూహాద్భుత శౌర్యగాథ మృదువాగ్రమ్యత్వ మేపార దీ
ని సమర్పించెడి నాకెమత్సుకృతమున్ నే నెంత వర్ణించెదన్

యం. పీ. జాను కవిత్వము
సంపూర్ణ కళావిలాస సంపన్నంబై
యింపై పీకుల, కలకుల
పెంపారు మరందబిందు వితతింజిమ్మున్

తెలుఁగు నుడికారమున యందు వెలయు పొలుపు
నందములు భావములు రసతుందిలములు
క్రమరీతిని వెలయింపఁగల నిపుణత
నరయవచ్చును జాను కావ్యంబులందె

కృతినాకు జానొసంగుట
కతిశయమగు ప్రీతి నొకటియగు హేతువు; నే
ప్రతిఫల మొసంగఁజాలని
కతమున నా శిషమొకాన్కగా నర్పింతున్ !

హైదరాబాదు
23-3-78

(సం) **దివాకర్ల వేంకటావధాని**

యం పి జాను కవి శ్రేష్ఠం
సకుటుంబం సబాంధవం
యశోధనం సుఖం దత్వా
పాన్తు సర్వే దివౌకసః

భూమిక

మాచర్ల సమీపమున మాదొక పల్లెటూరు. నేను వెల్దుర్తిలో SSLC చదువునప్పుడే పలనాటి చరిత్రయందాసక్తి మెండుగా నుండెడిది. తరువాత TSLC గుంటూరులో చదువు కాలమున మా జనకులు నాతో పాదచారులై మాచర్ల వరకు వచ్చి నన్ను సాగనంపెడివారు. పాదచారులమై వచ్చు మాకు మాచర్ల సమీపముననొక జీర్ణ దేవాలయమును, దాని ముందొక బావియు ప్రతి పర్యాయము స్వాగతము పలికెడివి. ఒకసారి వాటి వివరములు మా జనకుల నడిగితిని. అది బ్రహ్మనాయఁడు కట్టించిన గుడియనియు, ఆ బావియు నాయన త్రవ్వించినదేననియు వారికుండిన జ్ఞానముతో నాకు తెలిపినారు. ఆనాటి నుండి నాలో నేదియో చెప్పలేనియావేశము ప్రవేశించినది. ఒంటరిగా నా దారిని బోవునపుడా దేవాలయము చెంతగూర్చొని, ఈ రాలపై బ్రహ్మనాయడు మొదలుగా గల మా పూర్వుల హస్త ముద్రికలెన్ని కలవోయనియు, నీ బావి నీరమెంత పురాతనమైనదోయనియు చింతించుచు పులకరించి పోయెడివాడను. కాలచక్రగమనము నన్నుద్యోగమునొద్దున చేర్చినది।

చిన్నతనము నుండియే నాకు కవిత్వము వ్రాయుట అలవడినది. అది పురాతనమైన యా బావినీటి ప్రభావమేమో। ఆ కవితాలతకు పాదులు కల్పించి, పందిరివైచిన పూజ్యులు మద్గురుదేవులు ఆచార్య దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు. వారి దీవెనల బలముతో, ఆప్తులైన కవివర్యుల కావ్యాధారములతో, పలనాటిలోని వయోవృద్ధులు తెలిపిన నిదర్శనములతో నీ వీరభారతమును విరచించితిని. దీనిని అస్మద్గురువరేణ్యులకే యంకితమిచ్చుట సహృదయులందరికి ఆనందదాయకమే కాక నా కావ్య కన్యకబ్బిన మహాభాగ్యముగా భావించుచున్నాను. ఈ నా యత్నమున నేమయిన పొరపాటులు దొరలినచో సహృదయులు తెలుప ప్రార్థన. వీలు కలిగిన మలి ముద్రణమున వాటిని సవరించుకొందును।

ఈ ముద్రణా యజ్ఞమున అమూల్యమైన సలహా నొసగిన పెద్దలకు, ఆర్థికముగా సాయపడిన మిత్రులకు, సకాలములో అందముగా అచ్చువేసి యిచ్చిన శ్రీ అన్నపూర్ణ ప్రింటింగ్ ప్రెస్ అధినేత శ్రీ ఎ. నరసింహారావుగారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనాలు.

తెలుఁగువాఁడిగా పుట్టినందులకు నా కర్తవ్యమును నెరవేర్చినాననను సంతృప్తితో, ఈ కావ్యము నాదరింతురను ప్రగాఢ విశ్వాసముతో, ఈ తెలుఁగువారి చరిత్రమును తెలుఁగువారికి సవినయముగా నందించుచున్నాను.

వందనములతో

గ్రంథకర్త

విషయసూచిక

వీరభారతము

సమాలోచనము

వీరపల్లనాటి పౌరుషారుణ రేఖ
పశ్చిమాశ నెల్లఁ బ్రబలి వెలుఁగ
భరతమాత నుదుటి బంగారు బొట్టునాఁ
బశ్చిమాద్రిఁదోఁచె భాస్కరుండు ! 1

రెక్కలల్లాడ్చుచు రివ్వున సాగి శ
        కుంత సంతానంబు గూళ్ళు చేర,
లేఁబచ్చికలు మేసి లేగలపై బుద్ధిఁ
        బార, నావుల మందలూరు చేర,
కోఁటేరు సరిదిద్ది కోడెల మళ్ళించి
        హాలికులెల్ల గృహాలు చేర,
పగలెల్ల పొలముల పనిపాట్లు కావించి
        శ్రమికులు తమ కుటీరములు చేర,
కఱ్ఱకొక వైపు తాఁబేటి కాయఁగట్టి
గొఱ్ఱెమందల నదలించుకొనుచు నిల్లు
చేరుచుండిరి గొల్లలుం ! చేడియలును
నీటిబిందెలతో సాగి రేటి నుండి ! 2

దినమణి యస్తమించె, నరుదెంచె నిశాపతి దిక్కులందు ప్రాం
చిన చిరుచీకటిం దోలఁగఁ జేయుచు వెన్నెల పాలు పోయుచున్
గణ గణ చెన్న కేశవుని గంటలు మ్రోగెను! చంద్రవంకలో
తొణఁకె జలంబు వెన్నెలల దోసిట చంద్రుని పల్కరించుచున్! 3

మానవతకు దివ్య మంటపంబది యంచు
సమత వాసముండు సదనమంచు
శాంతి నిలయమంచు, స్వర్గంబటంచు "మా
చర్ల" పురము కడు ప్రశంస నందె! 4

పలనాటికెల్ల నయ్యది
తలమానిక మౌచు రాజధానిగ నిలిచెన్
పలు తెగలవార లచ్చట
కలసి మెలసి జీవితంబు గడుపుచు నుండన్. 5

తేజము విస్తరిల్ల మలిదేవుని రాజుగఁ జేయఁ బూనెన
వ్యాజ కటాక్ష వీక్షణ ప్రభాకరుఁడై పలనాటి రాజ్యల
క్ష్మీ జయకారకుండు నుతశీలుఁడు బ్రహ్మనమంత్రి, ధర్మ దీ
క్షా జపతత్పరాత్ముఁడయి యమ్మంత్రపతి కార్యము నిర్వహించుచున్ 6

ప్రాసాదోపరి తలమున
నాసీనుండయ్యె బ్రహ్మనాయుండొక సిం
హాసన మందున! కన్నమ
దాసుం డరుదెంచి భక్తి తత్పరమతియై— 7

ప్రాంజలియౌచు మోకరిలె! బ్రహ్మన వాని శిరంబు దువ్వుచున్
సంజనిత ప్రతాప భుజశక్తి విభూషణ! నీతిచంద్రికా
పుంజమ! కన్నమా శుభము! పూనిక నావహించు నట్టి మా
టం జవదాటఁబోవు సుతుఁడా మన దెప్పటి బంధమో కదా! 8

అనుఁగు మహీవిభుండు ముగురాత్మజులంగని కన్నుమూసె వా
రివి, పలనాటి సీమను తరింపఁగ జేసెడి భారమంత యు
న్నను భరియింపు మంచు! పలనాటికి నా నలగాము నెంతఁ బ్రే
మను మనురాజుఁ జేసితివి మంత్రిగనే గురజాల యందునన్!
9

ఆర్వెల్లి వారి కోడలు
గర్వాంచిత యాచువచ్చి కళగల రాజ్యం
బుర్వీశు మనసు విరిచెను
నిర్వేదము తోడనిందు నిలిచితి పుత్రా!
10

ముక్కలు చేసె నాసికుల మాటను నీ పలనాటి రాజ్యమున్
టక్కరి నాగమాంబ! యకటా! నలగాముఁడు నామెయుచ్చులోఁ
జిక్కెనికేమి మాటాడినో, చేయునదేమి? పవిత్రమైన నా
చక్కని పల్లెనాడును, ప్రశాంతియు రెండుగ చీలి పోవగన్!
11

గత జల సేతు బంధనము కాఁగల కార్యము నిర్వహింపలే
దతులిత భాగ్యరాసులను నాకరమౌ పలనాటి సీమకున్
స్థిత గుణశీలుఁడైన మలిదేవుని రాజుఁగ జేసి, నేడు దుః
ఖిత మతినైతి నా ప్రజల కేళ్ళనాన సముద్ధరించెదన్.
12

వయనంబెల్లి, వివాహ బంధమును పూర్వం బోవ గానెంచి, ని
శ్చయమున్ జేసితి వీరసోముని సుతన్ సౌభాగ్యరాశిన్, మహో
దయుఁడౌ నీ మలిదేవ భూపతికి నందంబైన దేవేరిగా
జయమౌ కార్యము చెన్న కేశవు కటాక్షంబున్నచో కన్నమా!
13

ఆ "సీతాదేవి" మలిదేవునర్ధ పూజ
చేసి వెలిఁగించు పలనాటి సీమ నెల్ల
వీరసోముని నడిగి యొప్పించు కొఱకుఁ
బోవలయు నెల్లి కల్యాణ పురికి పుత్ర!
14

అని తన నిశ్చయంబు మహితాత్ముఁడు బ్రహ్మన తెల్పుచుండ స
ద్గుణనిధి కొమ్మరాజు, తన కూరిమి పుత్రుఁడు నొక్క వైపునన్
దినమణి దీప్తితోడ మలిదేవుఁడు నింకొక వైపు వచ్చి బ్ర
హ్మనకు నమస్కరించిరి క్రమంబుగ కన్నమ లేచి నిల్వగన్ !
15

మలిదేవరాజును మాచర్ల గద్దెపై
నిలుపఁగావలెనంచుఁ దలఁచినాను,
కల్యాణపురి రాజు గారాల పుత్రితో
మలికి పెండిలి సేయఁ దలఁచినాను
కన్నమ వెంటరా కల్యాణ పురికేగి
వలయు మాటల నాడఁదలఁచినాను
బావ కొమ్మన, ధర్మపరుఁడైన యలరాజు
యువరాజుతో నుండి యుచిత రీతి

సాయపడుచుండ, పెండిలి ఖాయపఱచి
మరలి వచ్చెద మాచర్ల పురికి నేను
కీర్తి వెలయించి శ్రీ చెన్న కేశవుండు
మనల చల్లఁగ కాపాడి మనుచుఁగాక !
16

అని బ్రహ్మన్న వచింప నెల్లరకు నత్యానందమయ్యెన్, శుభం
బును కాంక్షించి యొనర్చునట్టి కృషి మెప్పున్ గాంచు, ధర్మంబు నెం
చుచు కాపాడిన సత్యదేవతయు ముందు న్వాస్కలన్నిల్చి జీ
విని కాపాడును, వారి నెల్లపుడు నీ విశ్వంబు కీర్తించెడిన్
17

బ్రహ్మ వ్రాసిన వ్రాత తప్పదు జగాన
బ్రహ్మనాయని మాటలు పల్నాటి
ప్రజలకెల్లను జవదాటరాని వేద
వాక్యములగుచు దలఁదాల్పఁ బడుచునుండు !
18

రాకా చంద్రుని రాక యీ జగము సర్వస్వంబు వెల్గించె శు
శ్లోకం బా పలనాటి గాథ నెపుడే లోకంబు కీర్తింపఁగా
నాకాశంబున సాక్షిగా నిలిచి నాడా చంద్రుఁడన్నట్లు తా
నే కారుణ్యము చేత నిల్పునో గదా యీ వెల్గులుర్వీ స్థలిన్ !

19

మలిదేవుని మోమున వె
న్నెల పూవులు విరియు నొక్క నిర్మల హాసం
బలమికొనియె ! వాని గనుచు
నలరాజును మురియు, కొమ్మనార్యుఁడు మురియున్ !

20

కన్నమదాసు మేన పులకల్ పొడసూపెను ! ఆననంబునన్
సన్నని నవ్వు మిక్కిలి ప్రశాంతతఁ జిల్కెను ! మానసంబునం
దెన్నొ మహానుభూతులు జనించెను ! బ్రహ్మన పాద పద్మముల్
కన్నుల కద్దుకొంచుఁ బలుకం దొడఁగెన్ కనురెప్పలార్చుచున్

21

చాపకూటి తో సమతను సృష్టించి
మానవతకు పాదు మలఁచినావు
నిన్నుఁ బ్రస్తుతించు నిఖిల లోకంబె పుత్ర
తండ్రి వీవ ! నాకు తల్లి వీవ !

22

రక్షింపవే ! యంటరాని యభాగ్యులు
మనుజులే యంచు సమతనుఁ జూపి,
శిక్షింపవే ! స్వార్థజీవుల యెడలందు
ననలెత్తు పేరాశ యను పిశాచి,
కల్పింపవే ! నిత్యకల్యాణములు, పచ్చ
తోరణాల్ శాంతి వధూటికిచట,
కాపాడవే ! ప్రజన్ కన్నబిడ్డల రీతి
వలసిన సౌకర్యములనుఁ గూర్చి,

దీన జన బంధు! నీ శాంతి దీక్షలోన
పల్లవాంకుర కథల శుభంబుఁ గల్గె
మఱల నవతారమెత్తిన మానవతవొ
కమ్మలిచ్చెడి శాంతి దేవతవొ తండ్రి! ౨౩

కలుషమహాంధకారమున కోరలు సాచి యభాగ్య జీవులన్
బలిగొను నీ దురాగతము గాంచఁగ రాకని ముద్రవై చె, చిం
తలఁ దగు నిండు పంచముల గనందపయించిన వారి యశ్రు ధా
రలు కడుగంగ నాటితివి బ్రహ్మను మించిన కన్న తండ్రివై. ౨౪

అంటరాని వారలకు దేవాలయ ప్ర
వేశ మొసఁగిన నీ దయావీక్షణముల
వన్నె మెత్తెను కల్ప వృక్షములు తండ్రి
ఫలము లందించు పలనాటి పొలము లింక. ౨౫

ఆనఁడే కన్నమదాసుని కనుల నిండ
మొలక బాష్ప జలంబులు ముసురుకొని యె
వాని వదనంబుఁ గనుచున్న బ్రహ్మనయును
పలుకు పలుకఁడు తన చూపు మలుపలేఁడు. ౨౬

వారి యనుబంధమును కన్నవారలెల్ల
నిలిచి, నిశ్చేష్టులగుచును పలుకలేరు
తండ్రి కొడుకుల దివ్య బంధమును దెలుప
మాటలున్నవె? కనుఁగొను మనసు దక్క! ౨౭

మలిదేవుండు విశాత్మ్న భావ విలసన్మాధుర్య కంఠాన, మీ
నలు దిక్కుల్ యనుసుంగు భూపతి సుతుల్ సద్ధర్మ సంపన్నులై
నిలుపంజాలరు భూమిపై నిలమి తండ్రీ! నీ దయాభిక్ష చే
పలనాటి దేశము నైత్యసస్యముల సుసంపన్నంబుగా మారెడిన్! ౨౮

జనకుఁడు ప్రస్థాపించె, నను జన్మలు దూరము చేసినాక, పి
న్నను ననుఁ బెద్దఁజేసి, సుగుణంబులు నేర్పి, పల్నాటిగ
ద్దెను నొకరాజుగా నిలుప దీక్ష వహించి, శ్రమించు నిన్ను నే
మని వినుతింతు నంచు, తడియారని కన్నులఁ జూచె బ్రహ్మనన్ !
29

అలరాజు గురువు గారికి
పులకిత గాత్రాన పాదపూజ లొనర్చెన్
పలనాటి భాగ్యరాశిని
లలిత మధురమూర్తి కొమ్మరాజు నుతించెన్ !
30

అందరి మాటలన్నినుచు, నందరి మోములు తేరి చూచుచున్
వందిత భవ్య శీలుఁడగు బ్రహ్మన తానిటుఁ బల్కె, నాదు దై
వందిన జీవితంబును ఘనంబుగ నెంచుట పాడియౌనె ? మీ
యండయు లేక నాదు సమతాశయ మెట్టుల పూర్ణఁ దాల్చెడిన్ !
31

కలుగునే ? యొకరినొక్కరి నిట్లు పొగడుట
వలన సౌభాగ్య మీ పల్లెనాట !
కలుగునే ? వట్టిమాటల చేత సుస్థిర
రక్షణ పలనాటి రాజ్య రమక
కలుగునే ? యిట్టి చేతలులేని వ
శాంతి దేవత దయ
కలుగునే ? నన్ను నింతలు
కాఁగల కల్యాణ క

అడుగు భూమిని కనము క
నియమితుం జేసి నన్ను మ
నాదు కర్తవ్యమగు పలనా
రాజు సంక్షేమ నెటులైన రా

ఇంత మాత్రాన నన్నునే మేము యనుచు
బహు విధంబులఁ బొగడుట పాడికాదు
వెతల వల క్షేప్ర కల్యాణ విభుని కడకు
ఏసు విశ్రమింపఁడు మహనీయులార ! ౩౩

జనకుని మాటలు విని త
క్షణమే జరిగించు పూన్కి సాగెడి సుతులన్
మనసున కెత్తుచు వాకలు
చనిరంతఃపురికి మిగుల సంతోషమునన్ ! ౩౪

స త్ప థ ము

అది కల్యాణ పురంబు ! శైవులకు గేహంబున్, ధనంబాది సం
పదకున్ సౌధము ! రాజనీతికి లసన్మాణిక్య మంజూషయున్
పదిలంబైన ప్రశాంతి కిన్నెలవు ! సర్వ ప్రాణి సంక్షేమమున్
మది జీర్ణించిన వీరసోమునకు సామ్రాజ్యంబు నిద్ధారుణిన్ 1

తమ్ముడు వీరసోముని పక్షంబుల నిల్చెడివాఁడు, వీరశై
వమ్మున కంకితంబయినవాఁడు, పరాక్రమశాలి, ధర్మ సూ
త్రమ్ము నెఱింగి నట్టి పరతత్త్వ విదుండును, రాజుగారి శౌ
ర్యమ్మున కాల వాలమయి రాజిలు చుండును నందిసోముఁడున్ 2

నందిసోము పుత్రి **నాగులాదేవియు**
వీరసోము పుత్రి వినుతశీల
యా "సిరాకుమారి" యంతఃపురమునకు
కళలు సంతరించి వెలుఁగు చంద్రు. 3

యౌవన ప్రాంగణమ్మున విహారము సల్పుచునున్నవారు శ్రీ
దేవి, సరస్వతీ సతియు తేజము నస్వాడిపోని జంటగా
నా వసుధేశు పుత్రికల హర్మ్యశమున్ కలహంస యానలై
జీవితమింక వారి నెటుఁ జేర్చునో ? యే విధి నిర్ణయించునో ? 4

అన్నదమ్ముల బిడ్డలన్న మాటయె గాని
యొక తల్లిబిడ్డ లట్లుంద్రువారు
తనువులు రెండౌచు కనిపించునే కాని
హావ భావములొక్కటై రమింత్రు

3)

మాటలు రెండన్న మాటయే కాని, భా
    వార్థ మొక్కటి యూచు నలరు చుంద్రు
మనసులు రెండని యనుకొంటయె కాని
    నిర్ణయ మొక్కటై నెగడు చుంద్రు
ఒక్క చోటఁగుడిచి, యొకచోట నాడుచు
నొక్కటిగను బ్రదుకు చుండినారు
పరిణయంబు కాఁగ, భర్త కొంగును పట్టి
పోవునప్పుడు విడి పోవఁగలరె? 5

వీరసోమ విభుని పేరోల గంబున
బ్రహ్మనాయఁడుండె భద్ర పీఠి
కన్నముందు నితర కార్యకర్తలు నుచి
తాసనంబు లందు నలరుచుండ! 6

అంత కల్యాణపురి విభుండనియె నిట్లు
బ్రహ్మనార్య! మీ రాకచేఁ బావనంబు
మాదు రాజ్యంబు మా సభా మంటపంబు
ధన్యులైతిమి మీదు సందర్శనమున 7

సమతా వాదమె వేదమై చెలఁగునీ సత్యవ్రతం బెప్పుడు
త్తమమైనట్టి ఫలంబు నిచ్చును మహోదారుండ! నీ కీర్తి ని
త్యము కీర్తింతురు ధారుణీ ప్రజలు! శౌర్యంబుండి నీయట్లు శాం
తము నాశించెడి వారు లేరిలను భద్రం బౌను నీకెప్పుడున్. 8

ఊరక రాను మీరు, భవదుజ్జ్వల నూత్న మహోద్యమంబులోఁ
జేరుమటంచుఁ దెల్పుటకొ, చీటికి మాటికి కత్తి దూయుచున్
బోరికిఁబన్న లెత్తియుఁకఁ బోవకుఁడంచును హెచ్చరింపనో
అరయలేము మేము భవదాగమనంబునకేమి హేతువో! న్ 9

నరపతి మాటల కలుపుచు
దరహాసము చిందులాడ తానిటులనియెన్
సురుచిర మధురోక్తుల సు
స్థిర మతి బ్రహ్మన్న, సభను దీప్తి చెలంగన్ ! 10

మీ యాదరంబు మమ్ముల
నే యలరించినది దాపనేల మహీశా
నీ యనుఁగుఁ బుత్రినీయుము
మా యువరాజునకుఁ బేర్మి మలిదేవునకున్. 11

పలనాటి రాజ్యలక్ష్మి యె
వలచిన మలిదేవ విభుని భార్యగనీ ము
ద్దుల కూఁతునీయఁదగు, పెం
డిలియగు కల్యాణ ధారుణీపతి వింటే ? 12

కల్యాణ విభుఁడవీవయి
కల్యాణము జరుప శుభముకాదె, ధరణికిన్
కల్యాణమహాను ! శాంతికి
కల్యాణంబౌను ! నాదు కాంక్షయుఁదీరున్. 13

ఆతఁడు రూప సంపదలయందున మన్మథుఁడై విరాజిలు
న్నీతికి, రాజనీతికి, వినిర్మల ప్రేమకు, ధర్మ దీక్షకున్
ఖ్యాతి వహించినట్టి మహాత్ముఁడు ! నీకిలనల్లుఁడైన ప్ర
ఖ్యాతియుఁ గల్గునిక, ప్రియమారఁగనా పలుకాదరింపుమా ! 14

విరజాజి పూవులయు, స
త్స్వరుప ప్రకృతి లలనలయు పొందువలెనె నే
యరమరిక లేని బంధము
చిరజీవులకీ వెలుగఁ జేయుము రాజా ! 15

నిజమగు బంధుత్వంబున
సుజనులు హర్షింత్రు వీరసోమ విభూ ! యె
ల్లజనులు హర్షింతురు ది
గ్విజ యోత్సాహమునఁ బెండ్లి విందులు సేయన్

16

కల్యాణ కాంక్షచే నీ
కల్యాణ పురాన నేను కాల్మోపితి, సౌ
శీల్యవతి సిరాదేవిని
కల్యాణ గుణుండు మలికికాన్కఁగ నడుగన్ !

17

అనవిని మంత్ర ముగ్ధమయినట్టి భుజంగము భంగిపల్కఁడా
జనపతి వీరసోముఁడు, ప్రచండ క్రుధాగ్నులు మండుచుండె నా
తని మనమందు, తెల్పుటకు ధైర్యము చాలద యెట్టకేలకున్
తన పరివారముంగని వ్యథందిగ ద్రింగుచు నాతఁడిట్లనున్

18

కలుగునే వైష్ణవులకు శైవులకుఁ బెండ్లి
కిచ్చి పుచ్చుకొనుట యెప్పుడీ జగాన ?
నీమనుద్యము మన్న మన్నింతుగాని
మతము మాలిన విషయము మాకువలదు.

19

ధనము లేకున్న జీవనము సేయఁగవచ్చు
మతము మారిన నెట్లు బ్రతుకఁగలము ?
రాజ్యంబు లేకున్న బ్రతుకవచ్చునుగాని
మతము మారిననెట్లు బ్రతుకఁగలము ?
పౌరుషహీనత బ్రతుకవచ్చునుగాని
మతము మారిననెట్లు బ్రతుకఁగలము ?
మడిమాన్యములు లేక మనఁగవచ్చునుగాని
మతము మారిననెట్లు బ్రతుకఁగలము ?

వీర శైవులు మతిమాలి వీర వైష్ణ
వులకుఁ బుత్రిక నిచ్చినఁ గినిసి ప్రజలు
నవ్వి పోవరెమో పలుపాటి నాథ
ఈశ్వరుఁడు మెచ్చునే మమ్ము నిట్టి పనుల ?

20

కాని కోర్కెలు నిల్లుడు గంగనేల
మాకు సమ్మతమైనవి, మీకు వలసి
నవియుఁ గోరిన మిగుల వినయము తోడ
నర్పణము సేతునో బ్రహ్మనార్య యనుమ !

21

అనిన, నాజ్యంబుపోయ నుప్పొనను లేచు
నగ్ని శిఖవోలె మండు క్రోధారుణంబు
నేత్ర యుగళిని నిలిచి మండించుచుండ
కన్నముఁడు లేచి గర్జించి, కత్తిదూసె.

22

కులహీనుఁడవై బ్రహ్మన
పలికిన పల్కులకు వంతపాడెదు నీకే
తెలివోగర జేల కన్నమ ?
తొలఁగవు నియమంబు లవియె మకరశ్రీ పతియున్.

23

అంత కన్నమదాసుని ననునయించి
బ్రహ్మనాయఁడు సరేతెంబలుకసాగె
కోప ఘూర్ణిత ముఖుఁడైని గనూక ఘనితి
జలద గంభీరమైన సుస్వరము తోడ.

24

కులము మతంబటంచెప్పుడు కొడిగ కూసిన లాభమేమి ? మా
కులమను నడ్డు గోడలిల కూలెడి కాలము చేసువయ్య ! దీ
నులను, నభాగ్యజీవులను నోటికి కబ్బము పైచిచూరి కా
వల నివసింపఁజేయను వారలు వారలు కాకపోదురే ?

4)

25

పలు విధంబైన పంటలనిచ్చి జీవుల
నిలుపు నీ భూదేవి కులమదేమి ?
గుండెలో జలధార కుండపోతగ పోయు
జలధరమూర్తిదే కులము తలఁప ?
ప్రాణులకెల్లను ప్రాణప్రదంబగు
మలయ మారుతము దేకులము తలఁప ?
తన శక్తిని జగంబున కిచ్చి వెలిఁగింప
గల ప్రభాకరునిదే కులము తలఁప ?

పిండి వెన్నెలనిచ్చు జాబిల్లి కులము
కాంతి వెదజల్లు గ్రహతారకముల కులము
తెలిసికొనలేము, నవ్వియు తలఁపఁబోవు
మానవుల కేలకులమన్న ప్రాణమయ్యె ? 26

అర్థించి వచ్చెదవు కా
ర్యార్థము నెరవేర్ప బ్రహ్మనాయని నీవే
వ్యర్థంబు కాదునా వా
క్యార్థము ! కల్యాణపురి మహావిభవింటే ? 27

అని యుద్యోగంబున బ్ర
హ్మన పల్కఁగ ననుఁగు సుతుఁడు నా కన్నమ లే
చినడువ, నిరువుర కోపం
బున మాచర్లకును మరలిపోయిరి వేగన్ ! 28

పరమ శత్రువులను బంధువులుగఁజేయు
బంధుకోటిని పగవారిఁజేయు
కాలగర్భ మందుఁగల జాతకంబునుఁ
దెలియు మానవుండు నిలను గలఁడె ? 29

చిత్తము నిల్పి బావ శివసింగుని పైననె నాగులాంబయున్
నెత్తలిరాకు జొంపముల, నిర్మలమౌ సెలయేళ్ళ పొంత, పూ
గుత్తుల కమ్మతావులను కోరికమై విహరించు చుండి క్రొం
క్రొత్త విలాస శోభలనుఁ గూర్చుచు నుండిరి వారు సృష్టికిన్ !

30

అది విని నందిసోము హృదయంబున కోప విషాగ్ని గుప్పు మ
న్నది ! శివసింగునుం బిలిచి నాగుల నాదగు ముద్దుబిడ్డ, నె
మ్మదినిటు దొంగిలించితివి, మాకును మీకును వియ్యమన్నదే
కుదరదు మిత్త యత్నముల కుందిగ కంమను హెచ్చరించినన్ !

31

శివసింగు, నాగులాసతి
యువకులు ! ప్రచ్ఛన్నరాచనుక్తిని నొకటై
శివనంద్ల కోటఁ జేరరి
యవిచారతవారుఁ బెండ్లి యాడిరి యచటన్.

32

మనసులు కలసిన జంటలు
ధనమును, ప్రాణమును లెక్కఁ దలఁపవు గద ! ప్రే
మను నమ్మి బ్రదుకు జంటల
మనుఁగడలేమాయె ? ప్రేమ మాత్రమె మిగిలెన్ !

33

అత్త కుమారుఁడంచు ప్రియమారఁగఁ బెంచఁగ మామ పుత్రినే
యెత్తుక పోయినావు భళిరే ? భువిపైనిఁక నిన్ను నిల్వఁగా
నిత్తుమె యంచు కోపకుటిలేక్షణులై తొడగొట్టి వేగ దం
డెత్తిరి సోమ సోదర మహీశ్వరులున్ శివతాండవంబునన్.

34

సంకుల సమరంబున నిరు
వంకల వీరులను పట్టువదలక పోరన్
శంక జనించెను పటు శౌ
ర్యాంకుండగు వీరసోము నంతరమందున్.

35

కోరి సమరాంగణంబునఁ బోరుసల్పి
విజయమును బొంద లేకుండె వీరసోముఁ
డంత నందిసోముఁడు తన యన్నతోడఁ
బలికె నీ రీతి విజయ సంప్రాప్తి కొఱకు.

36

బలవంతుండును సత్యసంధుఁడునునా బ్రహ్మన్న నాయాన కో
ర్కెలు సిద్ధించును, పంపు దూతలను, వీరాంకున్ మా సిరాజేనితో
తుల లేనట్టి వినూత్న సంపదల సత్తేజోగ్ర సైన్యంబుతో
ప్రళయంబున్ దగ సృష్టి చేయుటకు మా పక్షానఁ బోరాడుమా—

37

కోట వశమైన వెనువెంట కీర్తి స్ఫూర్తి
నతుల సంపదతోడ మాకర్షణంబు
సేతునని రాయబారంబు సేయుమయ్య
విజయలక్ష్మి వరించి దిగ్విజయ మొసఁగు!

38

అభిమానం బెటులున్నగాని మన ప్రత్యర్థిన్ జయించున్, మహా
శుభ సౌభాగ్యోన్నతి ముద్దుపట్టె కొనఁగా నెచ్చున్, స్వీయ రాజ్యాన శ
త్రు భయంబున్ మటుమాయమై చనును! ఘనుండైన బ్రహ్మన్న దు
ర్లభ సాంగత్యము కూడె నాయ విజయారంభంబు ముమ్మాటికిన్.

39

అని విన్నవించు తన త
మ్ముని మాటలలోని సత్యమును గనియుక్తి
పనిచెను దూతల భూపతి
యనిలో నాయంబు బ్రహ్మనాయుని వేడన్!

40

కులము మతంబటంచు పెనకూఁతలు గూసి తృణీకరించి, ధ
విలసితు బ్రహ్మనాయు నవివేకముగా నిరసించినట్టి చం
చలమతి సామభూమిపతి, నాయము కోరెను బ్రహ్మనాయునే
తలఁపఁగ గర్వరేఖ నతిఁజంబున నర్థముఁ గాన్చు నక్కటా!

41

వినియెన్ బ్రహ్మన వర్తమానము, మహావీరుండు సోముండు పం
పిన యాహ్వానము, శైవ సోదరమతావేశోప సంహారమున్
అనుఁగుం భూపతి పుత్ర రత్నమున కత్యానంద సందోహమున్
మణి మాణిక్య చిరత్న శోభిత "సిర" మాధుర్య భావార్థమున్ !
42

ఓహో! యెంతటి సిగ్గుమాలిన హృదాయాసంబు ప్రాప్తించె? నీ
వీరోత్సాహము, సుచ్ఛనీచకుల సంవేద్యంబు, శైవంబు, నా
హా! రాజ్యార్థ పతిత్వ గర్వమిపుడే మాయెన్? ఛీ ఛీ! జేలపై
పోరంజాలెడి శక్తిలేకిటులు మమ్మున్ నాఁడుమర్థింతువే?
43

అని కల్యాణ పురీశసిందెగడు రోషావేశుఁడై కన్నముం
దన హస్తంబున బ్రహ్మనాయుఁడదిమెన్,— ధర్మోపదేశాలు నీ
కును విన్పింతువె కన్నమా? యనెను! వాక్యాల్ రాక నిల్చుండె నా
యనుఁగుం బుత్రుఁడు తండ్రి చెంత నటులే హస్తంబులన్మోడ్చుచున్.
44

చేతుము యుద్ధమింక, హడిసేతుము శత్రులమూఁకలెల్ల, కై
సేతుము వీరసోమునకు శ్రీకరమౌ విజయోన్నతత్వమున్
సేతురటంచు నమ్మెదము చెప్పిన మాటలనెల్ల సేఁతగా
నీతికి నిల్పుమంచు తన నిర్ణయమంపెను బ్రహ్మనాయుఁడున్.
45

తమ దైవంబగు చెన్నకేశవుని శ్రద్ధం బూజగావించి క
న్నమదాసుండును, వీర సైనికులు వెంటన్నడ్వ, బ్రహ్మన్న సాం
తము గంభీర మహోత్సాహానరిపు సేనం గూల్పఁగా సాగ, సం
ద్రములున్ ఘూర్ణిలి మింటిచాయఁగనె రౌద్రంబౌత రంగంబులన్.
46

బ్రహ్మనాయుని సేనలు పయ్యెత్తి
పడెను శివసంఘ కోటపై! వారువీరు
విజయలక్ష్మిని బొంద నావేశమూని
సంగరం బొనరింపఁగా సాగినారు.
47

హయహేష, వీర విజయఘోష యొక్కటై
అకాశమును ముద్దులాడెనొకట !
రథ చక్రములును, గుఱ్ఱము.లు లేపెడి ధూళి
యుప్పరంబును కప్పెనొక్కచోట !
పదును కత్తుల కాంతి బల్లెంపు తళతళల్
చిరుచీకటిని మాపు చేసెనొకట !
కరములు, మకుటాల శిరములు కుప్పలై
యుర్వింబొర్లుచు నుండె నొక్కచోట !

పక్షులల్లు రాలిపడు చున్న వీరుల
రక్త సిక్త దేహ రాసులొకట
శత్రులేరు లొకట ! కత్తిదూయక ముందె
బాణహాతినిఁ గూలు బంటులొకట !

48

పోరతి ఘోరంబయ్యెను
వీరుఁడు శివసింగు సేన వికలంబయ్యెన్
నీరస నిస్పృహాలో దవఁగ
బోరు విడిచి సింగు నంతిపురముం జేరెన్.

49

లావణ్యవతి నాగులాసతి, శివసింగు
నొక్క పీఠికనుఁ గూర్చుండినారు,
బిగికౌఁగిలింతలు, నగుమోముకాంతులు
విడిపోక మిగుల శోభిల్లినారు,
కన్నుల జంటయు, కరముల జంటయు
కలిపి ప్రేమకుఁ బూజసలిపినారు,
ఈజన్మకే కాదికెన్ని జన్మలకైన
విడిపోమటంచుఁ జెప్పుకొనినారు,

పచ్చి విషమున ప్రేమభావమును కలిపి
పుచ్చుకొన్నార లిరువురి, ప్పుడమిపైనిఁ
ప్రేమ నిలువలేదని చెప్పురీతి కనులు
మూసిజంటగా భువినెడబాసినారు ! 50

ఎవరు సుఖమునుబొంది జీవించినారు
నిర్మల ప్రేమ జంటలీనేలపైని ?
దేశదేశాల చరితలు తిరుగవేయు
నిట్టి జంటల మరణంబు లెన్నగలవో ? 51

కోట పట్టువడెను ! కోటలోఁబడియున్న
జంటగాథ కనుచు కంటనీరు
పెట్టుకొనని యొక్క వీరుండు కనరాడు
బ్రదికియున్న ప్రేమ పలుచనగును ! 52

కంటనీరు పెట్టి కటకట పడినను
మరణమైనవారు తిరిగిరారు
మడిసినట్టివారు మహనీయులై వెల్గ
బ్రదుకువారు చట్టుబండలైరి ! 53



కల్యాణము

అలమునఁ బ్రతిఁ గోల్పోయినట్టివారు
మాట విలువను మాత్రము మఱవలేదు
తీపితలఁపులతో సిరాజీవి బ్రదుకు
సుఖమయము చేయఁగాఁబూనె సోమవిభుఁడు ! 1

మాచర్ల యువరాజు మలిదేవునకు, సిరా
దేవికిఁ బెండ్లి నిర్ణయమయ్యె,
పట్టాభిషేక వైభవమహోత్సవమున
కన్ని యేర్పాట్లుసేయఁగఁబడియె,
మాచర్ల పురికీర్తి మణిదీపికలు దిక్కు
దిక్కున కెగఁబ్రాకి తేజమొసఁగె,
పలనాటిప్రజల పౌరుషప్రభ వైరి
గుండెగాలంబామ గ్రుచ్చుకొనియె,
నగరవీథులకును తోరణాలు గట్టి
పురమునంతెల్ల ముత్యాల ముగ్గువేసి
పెండ్లి వేడుకతోడ శోభిల్లి మిగుల
నుల్లసిల్లినదానాడు పల్లెనాడు. 2

బ్రహ్మనాయఁడు శుభంబును వాంఛించి
చెన్నకేశవుఁ బూజసేయుచుండ,
కన్నమదాసుండు కార్యభారములెల్ల
తనభుజంబున వేసికొని చెలంగ,
కొమ్మరాజును తన కూరిమి యల్లుని
పెండ్లి కార్యములెల్ల ప్రీతి సలుప,
అలరాజు తన బావ మలిదేవ రాజుతో
సరస సల్లాపముల్ సలుపుచుండ,

బాలుఁడగు బాలచంద్రుని కేలు పట్టి
తల్లి ఐతాంబ మిగుల మోదమున నుండ
చెల్లమాంబ ముత్తైదువల్ చేరి వెలుఁగ
శ్రీలు పొంగెను పలనాటి సీమలోన ! 3

తన మిత్రరాజులకు బ్ర
హ్మన పంపెను పెండ్లి వర్తమానము, గురజా
లను నేలుచున్న నలగా
మునకును కబురంపె వేగముగ రమ్మనుచున్ ! 4

వచ్చి చేరెను మండాది బలగ మెల్ల
మారకాపురి మిత్రులు మహితయశులు
గుత్తికొండ వారలు సమాయత్తమగుచు
నలరి మలిదేవునకు కానుకల నొసంగ ! 5

మలిదేవునకు వేగ మంగళ స్నానంబుఁ
గావించినది యొక్క కలికిమిన్న,
మంచి గంధము పూసి మానిని యొక్కర్తె
రత్నహారములు భూరమణునకిడె,
పీతాంబరాల్ గట్టఁబెట్టిన దొక లేమ
మలిదేవభూపతి మన్మథునకు,
తిలకమిడె నిటల ఫలకాన నొకయింతి
తేజమొప్పఁగ మలిదేవపతికి

బుగ్గపైని పెళ్ళిబొట్టును సవరించి
బాసికంబు గట్టె పడఁతి యొకతి
కంకణంబుఁ గట్టె కల్యాణ శోభలు
వెలయఁజేసె నొక్క వినుతశీల ! 6

నూగుమీసాలతోడ, వినూత్నమైన
యౌవనపు శోభతోడ, కల్యాణశోభ
తోడ, నవ మన్మథుని రీతిఁ దోఁచుచుండె
దీప్తి రంజిల్లఁగా మలిదేవరాజు ! 7

వచ్చిరి సోము సోదరులు వాద్య రవంబులు మిన్నులంటగాఁ
దెచ్చిరి రూపశీల మణిదీప్తుల వెల్గు సిరాకుమారినిం
బచ్చని తోరణాల నిరువంకలఁ గట్టిన రాచబాటలన్
నచ్చెలి మోముఁగాంచి తరుణీమణులెల్ల సంతసింపఁగన్. 8

అంత నైతాంబ దృష్టి తీయంగఁ బెండ్లి
వారు నత్యంత సంతోషభరితులగుచు
నగరు సొచ్చిరి ! (శ్రీ) పలనాటిసీమ
తెలుఁగుతల్లికి హారమై తేజరిల్ల 9

కన్యకా రత్నమునకు శృంగారవతులు
శిరసు మజ్జన మొనరించి, శ్రేష్ఠమైన
తిలకమును కస్తురిని తగఁదీర్చి రత్న
మయ విభూషలుఁ గై చేసిరయము మీర— 10

కల్యాణ వేదినుంచిరి
కల్యాణపురీశు సోము గారాల సుతన్
కల్యాణ గుణునితో, నై
ర్మల్య సదాచారవర్తి మలిదేవునితో ! 11

బంగరు కాంతుల యందున
మంగళ వాద్యముల ఘోష మార్మ్రోగంగా
శృంగారవతి సిరాకును
మంగళ సూత్రంబుఁ గట్టె మలిదేవుండున్. 12

అంతట బంధుమిత్రులు జయంబు శుభంబునుఁ గల్గునంచు "న
క్షింతలు" చల్ల, మోము వికసింపఁగనా మలిదేవరాజు నొ
క్కింత శిరంబు వంచి, హృదయేశ్వరి సిగ్గును జూచి దోసిటన్
పంతముతోడఁ బోసె తలఁబ్రాలు! సిరా సతిపోసి నవ్వఁగన్ ! 13

మలిదేవుండు సిరాసతి
తలఁబ్రాలను బోసికొనిరి తమ మనములలో
నెల నవ్వు, సిగ్గు దొంతర
మొలకెత్తఁగ, చూచువారి మోములు వెలుఁగన్ ! 14

అగ్నిసాక్షిగఁ బెండ్లాడినట్టి సతియు
పతియు ముదమున నొక పీఠిపై వసింప
చెన్నకేశవు జపియించి సేసలిడియె
బ్రహ్మనాయుఁడు నా సతీపతులపైని ! 15

ప్రీతి బంధువులెల్ల రర్పించుకొను
కలను గ్రహియించుచుండెను కన్నమ, యల
రాజు, తన తండ్రియగు కొమ్మరాజు బంధు
వులకు వలసిన సౌకర్యములనుఁ గూర్చ ! 15

వేదవిదులైన బ్రాహ్మణుల్ వెంట నడువ
దీప్తులెగఁజిమ్మ రాజమందిరముఁ జేరి
కొలువునందున మణిపీఠిఁ గూరుచున్న
యా సిరాదేవి, మలిదేవుఁడలరుచుండ—— 17

రత్నకిరీటముందన కరంబునఁబూనియు మందహాసుఁడై
యత్నము సఫలమ్మడియె నంచుఁదలంచెడి బ్రహ్మనాయుఁడున్
నాత్మ వధూవరుల్ దనర, నోముల పంటగ కాంచు చుండనే
యత్నము లేక రాలినవి యాతని కన్నుల హర్ష బాష్పముల్. 18

మంత్ర పఠన పరిసమాప్తమయ్యెను ! యువ
రాజు శిరముపైని రాజ మకుట
మును పురోహితుండు పూన్కి నలంకరిం
చెను, ప్రజాళిమెచ్చి జేలు వలుక !
19

సుమ కోమలమగు జంటను
సుమములఁ జేలింపఁగోరి చోద్యములరఁగన్
సుమములు గైకొని చల్లిరి
సుమ కోమలగాత్రులైన సుదతీమణులున్ !
20

సేనాధిపతిగ కన్నమ
నానాటి సభాంతరాన నభిషేకించెన్
పూనిక బ్రహ్మన, పువ్వుల
వానలుఁ గురియంగ వీరవరులుప్పొంగన్.
21

మలిదేవుఁడు రాజయ్యెను
పలనాటికి, మంత్రియయ్యె బ్రహ్మన్న ! మహా
బల శౌర్య సంపదలసిలఁ
గలిగిన సేనాధిపతిగ కన్నమయయ్యెన్.
22

మలిదేవుఁడు ప్రజలకు, పె
ద్దలకును బ్రహ్మన్నకును యథావిధిగా సం
జలి ఘటియించిన పిమ్మటఁ
బలుకఁ దొడఁగె నిలిచినా సభామధ్యమునన్.
23

ఓ పలనాటి రాజ్య విభవోన్నత నిర్మల ధర్మ కర్మ దీ
క్షాపరతంత్రులార ! విల సద్గుణ భూషితులార ! మిత్రులా
భూపతులార ! వీర రసముంజిలి కెంచెడి యుద్ధ యోధులా
గా ! పరిపాలనా క్రమము ప్రస్తుతమిచ్చట జ్ఞప్తికెత్తెదన్ !
24

నాయన వీడిపోయినను, నాయను వారలు వేరుచేసినన్
నాయను గుంబితేన్ మరల నాయని రూపునఁ జూచుచుంటి, నే
నాయన మానలేక యదున్నైనను వేయఁగఁజాల! నింక మా
నాయన, మీకు నెల్లరకు నాయనయాయన యాచుగాచుతన్.

25

కులములల మతముల పేరిట
కలహించుట కూడదెప్పుడు, కారుణ్యంబున్
తులలేనియైక్య గుణమునఁ
బలనాడభివృద్ధి చేయవలె మనమెల్లన్.

26

ప్రజలు సంపన్నులై వరలిన నదిచాలు
దాని కసూయ చిత్తమున లేదు,
ధర్మోపదేశమా దలదాల్పవలెగాని
న్యాయంబుఁ దప్పెడి నడతవలదు,
నేను రాజుగనెందు నిలుచుటయే కాని
ప్రజలన్న హీన భావంబులేదు,
రాజు ప్రజలనెప్డు రక్షింపవలెఁగాని
దండింప వలెనన్న తలఁపులేదు,

పల్లెనాడు భాగ్యవంతమై ప్రజలెల్ల
సుఖముఁ బొందునట్లు చూచుకొఱకె
రాజనైన నేను, బ్రహ్మన్న మంత్రియు
నిలిచి మీకు సేవ సలుపగలము.

27

గోబ్రాహ్మణులఁ జంపఁగోరి యత్నించుట
మరణతుల్యంబన్న మాట నిజము!
స్త్రీ బాల వృద్ధుల శిక్షింపఁబూనిన
చేటు కల్గునటన్న మాట నిజము!

అన్యాయమును వైరికైనను దలఁప, న
    మానుషమని యన్నమాట నిజము!
శరణన్న శత్రువుఁ జంపఁజూచిన చోన
    మంగళమగు నన్నమాట నిజము!

పల్లెనాటివారు పౌరుషవంతులు
దారమతులఁటంచు ధరణిపైని
చిరయశస్సు నిల్పఁ జేదోడుగా మీరు
నిలిచి, కీర్తి దివ్వె నిలుపవలయు!

28

మలిదేవుఁడిట్లు పలికిన
పలనాటి ప్రజాళిహర్ష వార్ధిఁ దేలెన్
సలలిత మధురోక్తి మహా
ప్రాజ్ఞుఁడగు బ్రహ్మన్న యిట్లు పలికెన్ సభలోన్!

29

హైహయాన్వయచంద్రుఁడౌ నలుఁగు విభుని
నీలివస్త్రాలు ధవళకాంతింద నప్ప
గానొనర్చిన పుణ్యోదకముల వాని
నిలిచియుంటిమి పలనాటి నేలపైని!

30

అందంబులో నలునంతవాఁడే! జూద
    వ్యసనమన్నది తనకసలె లేదు!
రాజ్యపాలనమున రామునంతటివాఁడె
    అలిపై ననుమానమసలె లేదు!
మధుర వాక్యముల ధర్మజునంతవాఁడైన
    నన్నృతమాడుట యన్నదసలె లేదు!
రణరంగమున నర్జునుని సాటి, వీరుల
    కైయసూయను చెందుటసలె లేదు!

రాజలోకమందు రాజతఁ జేయుంచు
బిరుద మందినట్టి పేరుఁ బతెఁడు
పల్లెనాటిసీమ "వరకట్న"ముఁగఁ బొంది
వెలుఁగు లీనునృపతి, అలుఁగురాజు ! 31

రాజు భువినివీడె, రాజొసంగిన మాట
మంత్రిఁ జేసె నాగమను, కునీతి
చేతనామె యిట్లు చీలిచెనినాడు
పల్లెనాడు రెండు భాగములుగ. 32

ఈనాటికి ఫలియించెను
నేనాశించినది, ధారుణీ పతియయ్యెన్
మా నాయకుండు మలి, నే
నానంద సుధాబ్ధికోలలాడుచు నుంటెన్ ! 33

మాదు ఆహ్వానమునకు సమాదరంబుఁ
గలుగఁజేసి పట్టాభిషేకమునుఁ జూడ
తరలి వచ్చిన మిత్రబృందంబులార
మా కృతజ్ఞతాంజలులివే మాన్యులార! 34

అని బ్రహ్మన్న వచించినఁ
బెనఁగొను హర్షాన మిత్రబృందం బెల్లన్
విను వీధినంటి నిలువఁగ
ఘనముగ మ్రోయించినారు కరతాళంబుల్ ! 35

ఆనాటి యుత్సవంబునుఁ
బూనికతోఁ గాంచి మేను పులకింపంగా
నీనాడు పల్లెనాడు మ
హానందముఁ బొందె నంచునరిగిరి సభ్యుల్ ! 36

నలగాముఁడు నరసింహుఁడు
మలిదేవుని పెండ్లియన్న మాటను విని, ప్రే
మలు వీడి రాకపోవుట
వలనను బ్రహ్మన్న మిగుల బాధను బొందెన్ !
37

అడ్డయొడి నుండునప్పుడే బిడ్డలంద్రు
గడ్డములు మీసములు మొల్వ బిడ్డలనుటఁ
గూడదని యంద్రు పెద్దలు ! కువలయాన
పెద్దవారల మాట తప్పిదమునగునె ?
38



కోడి పోరు

ఏమది ? కోడి కూఁతయగు ! నీ తొలికూఁతల నెన్ని భావ సం
గ్రామము లుద్భవించినవొ ? రాలను సైతము మేలుకొల్పు నీ
నీమము నభ్యసించి యెట నేర్చితొ కోడి ? ప్రభాత భాస్కరుం
డీ మహిజన్మమెత్తను సుమీ తొలికోడిని పల్కరించుచున్ !

1

రాతిరి నిద్రగున్కఁగ, పరామరశించుచు లేపునీ ప్రజా
వ్రాతమునెల్ల జీతమును భత్యము కోరక, నెప్పుడైన ని
ర్భీతి మెలఁగి పోరునకు వీరునికై వడి కాలుదువ్వు, మా
నీతియు, పౌరుషంబును, ధ్వనించెడి నీ తొలి కోడి కూఁతలన్.

2

కోరికలెల్లఁ దీరినవి కోమలు లిన్మలి దేవరాజు ను
ర్వీరమణీ మనోహరుఁగఁ బ్రీతి యొనర్చితి, పల్లెవాటిలో
భూరి ప్రశాంతి నిల్చెను, ప్రపుల్లితమై సమతాసుమాలు నిం
పారఁగ సౌరభంబును, మహాశుభమున్ గలిగించుఁగావుతన్ !

3

తలఁచిన కార్యముల్ సఫలితంబగు నూహలు చెన్న కేశవుం
డలరి యనుగ్రహించెను దయామతియై ! నలగామ సోదరుల్
మలికి వివాహమైనను, క్రమంబుగ రాజ్యము కట్టబెట్టి నం
దలఁ పరిదేటికో ? విధి విధానము నెట్టుల నిర్ణయించెదన్ !

4

నలగాముం డంచు, నాయకసింగను మహానందంబు చెన్నార ము
ద్దుల తమ్ముల్ బిరి క్రాఁకటన్నిలిపి ప్రొద్దుల్ పుచ్చునే తెంతురి
మ్ముల నంచెంతయొ సంతసించితిని, యీ మూన్నాళ్ళు స్నేహంబుతో
నిల జీవించిన యన్నదమ్ములను సర్వేశుండు దీవింపఁడే !

ర)

5

సరగున నొక్కచారి గురజాలకుఁ బోయి, కుమార సన్నిభుం
డును కరుణాయుతుండు, సుముఖోజ్జ్వలుఁడున్, సరసుండు, నిత్యసుం
దర దరహాస శోభితుఁడు, నన్నల నొక్కఁడు గారవించు సం
స్ఫురణ మహాల వాలు నలగాముని఼ జూచెద కార్యసిద్ధికిన్ ! 6

చిన్నతనంబునందు నెదిచెప్పిన నయ్యది దాటకుండ తా
నన్నిట కన్నబిడ్డవలెనై వినయంబునఁ జూపువాఁడు నే
డెన్నఁగ నాయురాలి పలుకింతయు దాటఁగ లేనివాఁడుగా
తిన్నని మార్గమున్విడిచి దీనుఁడుగా మనుచుండె నక్కటా ! 7

నలగాముం డల నాయురాలి వలలోనం జిక్కి ధర్మంబు, త
మ్ములపైఁ బ్రేమను విస్మరించి యుచితంబున్ గానలేకుండె, బం
ధుల కుమిత్రుల కున్నయంతరము తా దూరంబుగా నున్న నా
యలుఁగుం భూపతి మాత్ర కోపులట తథ్యంబంచు బోధించెదన్ ! 8

అని చింతించెడి బ్రహ్మనాయునకు తానత్యంత మోదాన ద
ర్శన భాగ్యంబు నొసంగె తూర్పు దిశ సర్వ ప్రాణి సంక్షేమ భా
వనుఁడై భానుఁడు ! భక్తి తత్పరతతోఁ బ్రార్థించి, బ్రహ్మన చె
న్ననిఁ బూజింపఁగ నాలయంబునకు తానుస్మిత్రులున్ పోయినన్— 9

చెన్నకేశవు గుడి శిఖరాన బంగారు
కాంతి కిరణములు గంతులిడఁగ,
చంద్రవంకను పారు జలరాశి నీటిపై
నునులేత వెలుఁగులు తొణకులిడఁగ,
వలపుల బిడ్డలన్ వదలి గూళ్ళను వీడి
పక్షి సంతానంబు పద్యలిడఁగ,
ఆలమందలు త్రొక్కులాటలు తొంగంగ
గోలునాప్రము చెంగనాల నిడఁగ,

నుదయభానుని కిరణంబు లుర్విఁదాకఁ
బక్షులెత్తును బధిరాంధ పటలమెల్ల
వాలనము మొదలిడె లోక బాంధవుండు
నను వణువు నెల్ల తన తేజమందు నిలిపి! 10

ఝంకుమని మ్రోసె చెన్నుని గంట తెలమి
సభనుఁ దీర్చెనంత నూచర్ల విభుఁడు
చెన్న కేశవుఁ గొల్చి బ్రహ్మన్న మంత్రి
క్రమముఁ దప్పక కొల్వుకూటమునుఁ జేరె 11

బ్రహ్మనాయనిఁ గనుఁగొని భక్తి భావ
మలమి కొన్నది, కొలువు మధ్యమున నిల్చి
పలుకసాగె నమాత్యుఁడు ! మలివిభుండు
సభ్యులెల్లను మిగుల నాశ్చర్యమొంద. 12

పదిమంది బాగముండిన
నెదిరించెడి వారలుండరీ నేలను, సం
పదఁ బొంది మురియుకంటెను
పదిమందిని బంధుజనులఁ బడయుట మేలా ! 13

ఆ నాగమ్మ నెఱచ్చునట్టి పలుమాయల్ గ్రాహ్యముల్ గాక బల్
దీనుండై మనుచున్న నా చెపట సంసిద్ధ ప్రపంచంబులో
భూనాథుండను పేరుమోసి నలగాముండశక్తుఁడా ! పిండ్లకిన్
దానే వచ్చెదనన్న, నాగమ కుతంత్రం బెట్లు రానిచ్చెడిన్ ? 14

కావున నేను నేడు నలగాముని చెంతకుఁ బోయి వచ్చెదన్
నీవును వారునేకమయి నిల్చినచో పలనాటిలో సుహృ
ద్భావము లంకురించును, ప్రవర్ధితమయ్యెడు శాంతి రేఖ, నీ
కే విధిఁబోఁచెనద్ది వెలయింపఁగదే మలిదేవ భూపతీ ! 15

అనిన మలిదేవుఁడేను కాదనఁగలేను
సభ్యులకు పల్కఁగాలేను సాహసంబు
కోరి జనకుని మాటను మీరఁగలనె
పుత్రులగు వారలెన్న దప్పుడమిపైని?

16

మమకారంబును మానవత్వమొకటై. మాధుర్య భావంబు స
త్యముతోఁగూడి, మహోన్నతత్వమును శౌర్యంబొక్కటై నిల్చి, స
త్క్రమ మార్గంబున హింసయేక మగుచున్, బ్రహ్మన్నయన్ పేర ను
త్తముఁడై సంభవమొందె భూమిని యుదాత్త ప్రజ్ఞ రంజిల్లఁగన్!

17

చెన్ననిఁ బూజచేసి వికసించిన చిత్తముతోడ, రాజుతో
నన్నియు మాటలాడి దరహాసముఁ జిందెడి మోముతోడ, బ్ర
హ్మన్న ప్రయాణమయ్యె ముదమారఁగ నా గురజాల ప్రోలికిన్
కన్నమదాసు, కొంత బలగంబును ముందర సాగుచుండఁగన్!

18

అనుకొనిన యంత జరుగు కార్యములు లేవు
అనుకొనక యున్న నాగు కార్యములు లేవు
అన్నియును మన మేలునకని తలంచి
సాగిపోవలె నరుఁడు నిశ్చలుఁడు నగుచు!

19

కనకపు ముద్దలై కనుపట్టు జొన్న కం
కులు కొడవళ్ళతో కోయువారు,
ముదర పండిన చేను మొదలంట మునుములు
పట్టి కోయుచు కట్టకట్టువారు,
పచ్చిక బీళ్ళలో పాడియావులు తోలి
బొంగరాలాటతో మురియువారు,
గొఱ్ఱెబొట్టెలను వాగుల నీటికోసమై
యుఱకలించుకొని పోవునట్టివారు,

ప్రళయ రుద్రులవలె వడిసెల ధరించి
మంచెపై నిల్చి త్రిప్పి సంబరముపడెడు
కాపుబిడ్డలు తనకు స్వాగతమునీయ
ముందునకు సాగె బ్రహ్మన్న ముదముతోడ !

20

గురజాల పురికి బ్రహ్మన
యరుదెంచుచున్న వార్తలప్పారమున స
త్వరగతిఁ బ్రాఁకిపోయెను
పరి పరి విధములను భూమి పతియోజింపన్ !

21

పెంచిన తండ్రి, స్వచ్ఛమగు ప్రేమను మాకు "సమానపాళ్ళ"గాఁ
బంచిన తండ్రి, భూమి పరిపాలకుఁగా ననుఁజేసిమున్ను మ
న్నించిన తండ్రి, ధర్మమును నిల్పెడి తండ్రి, విధాతవోలెనే
తెంచుచు నుంటె నేడు తన దీవసలన్నముఁ దన్పుకోసమై !

22

తల్లి దండ్రులు లేని పిల్లలమగుమమ్ము
నాదరించిన విమలాత్మకుండు,
గురజాల గద్దెపైఁ గూర్చుండఁజేసిన
స్నతి ప్రేమఁగనిన దయాపరుండు,
అనుఁగుఁ బుత్రిక పేరియాలను పసుపు కుం
కుమల దీపంచన కోమలుండు,
మలిదేవరాజును మాచర్ల గద్దెపై
నిలిపిన దైవ సాన్నిధ్యవర్తి,
చెన్న కేశవుఁ బూజించి, సేవచేసి
ప్రజలకెల్లను తండ్రిగాఁ బరఁగువాఁడు
నేడు నాపై నిగల తన నెనరు తోడ
వచ్చుచున్నాడు గురజాల వారికడకు.

23

చిన్న తమ్ముని పట్టాభిషేకమునకుఁ
బెండలికిఁ బోకయుంట, గోపించునేమొ ?
బ్రహ్మనాయని కోపాగ్ని రగులుకొనిన
నాప్పువారలు గురజాల యందుఁగలరె !
24

ఏది యెట్లైన మేమెదురేగవలయు
తండ్రిగారికిఁ దగు స్వాగతంబు నీయ
నని తలంచుచు నుండె. నాగమ్మయును నర
సింహరాజును దాగ, లేచెను విభుండు !
25

బ్రహ్మన వచ్చుచుండె పరివారముతో; నలగామరాజు స
ద్బ్రాహ్మణ వేద ఘోష లిరువంకల మ్రోయుచునుండ, నిత్యుఁడో
బ్రహ్మయొ వచ్చుచుండెనను భావము నెమ్మది పొసులెత్త నా
బ్రహ్మన పాదపద్మములపైఁ బడియెన్ పసిబాలు పోలికన్ !
26

నాగమాంబ మోము నల్లబడియె, నర
సింహరాజు నవ్వె చిన్ని నవ్వు
బ్రహ్మనాయఁడమిత వాత్సల్యమున నల
గాములేపె తనదు కరము తోడ !
27

వేడి కన్నీటిబొట్లు స్రవించుచుండ
తండ్రి కౌఁగిటిలోఁ జేరి తనివిఁజెందె
నంత గురజాల నేలు మహావిభుండు;
బ్రహ్మనాయఁడు, ప్రజలును పరవశింప !
28

నాగమ మాట కాదనదు, నాయనిపైఁగల భక్తియున్ పరి
త్యాగము చేయలేదు, దరహాసము నందు విషాద వేద నో
ద్వేగము దాఁచినట్లు పృథివీపతి యా నలగామరాజు ! నిం
కేగతి సాగునో సకలమీశ్వరుఁడే తగ నిర్ణయించుతన్ !
29

విడిదికిఁ గొంపోయెను ప్రే
ముడి కట్టలు త్రెంచి పొంగి పొరలఁగ భూమీ
శుఁడు సచివు, నంత నాగమ
కడు వెఱఁగొందియును పల్కఁగా లేకుండెన్ 30

శైవమును నమ్మి తనదు శైశవము నుండి
చేతులారఁగ శివునిఁ బూజించుచుండు
నాయురాలికి వీర వైష్ణవులతోడ
కుదురునే స్నేహబంధంబు కువలయేశ ! 31

రాజ్యము పాలించి మలిదేవరాజుతోడ
బ్రహ్మనాయుని నడవికిఁ బంపినాడు
ప్రతిభఁజూపెద మాచర్ల వారికనుచు
నాగుఁబామయి బుసకొట్టె నాగమాంబ. 32

వివిధ సౌకర్యములు గల విడిదియందు
నిష్టమృష్టాన్నములను సంతృప్తుఁ జేయు
కొంత తడవు విశ్రాంతి గైకొనిన మంత్రి
పుంగవునిఁజూచ సరసదెంచె భూమిపతియు ! 33

మారదృష్టిలేని గారాల తనయుని
దరికిఁజేర్చి పలుకు తండ్రివోలె
బ్రహ్మనాయుఁడిట్లు పలికెను నలగాము
రాజుతోడ సుగుణరాశితోడ. 34

ప్రజలను పాలన సేయుచు
స్వజనులఁబోనాడు వాఁడు ప్రజలను పాలిం
చి, జయము పొందఁడంచును
సుజను లెలుంగెత్తి చాటుచుండిరి పుత్రా ! 35

పెండిలి సూడవత్తువని పెంచిన తండ్రిని నేను, నీదు త
మ్ముండును, మామ, యల్లుఁడును భూరి పరాక్రమశాలి నాదు పు
త్రుండును, బంధువర్గమట త్రోవలు చూచుచుండెగాని, మీరు రా
కుండుటచేత చింతిలితి మోయి కుమార నిజంబు చెప్పితిన్ !
36

ఎందఱు పుణ్యమూర్తు లుదయించఁగ లేదు మహీతలాన ? వా
రందరు తమ్ముఁ గష్టల ప్రియంబునఁ జూడఁగలేదె ? యెన్నఁడో
మ్రందిన వారికీర్తి యసమానమటంచనుఁ బల్కరే ? జగ
ద్వందిత కీర్తియే నిలుచు, తాపము కోపము కీర్తిఁ దెచ్చునే ?
37

అలుగుం భూపతి పుత్రులందున నసూయా ద్వేషముల్ రేగి చం
చలురై పోయిర నైకమత్యమున తేజం బెల్లఁబోనాడి, యీ
పలనాటన్ సుఖశాంతి సంపదలు నిల్వంబూన లేదంచు లో
కులు వాక్రుచ్చిన తండ్రి యాత్మ కెటు చేకూరున్ సుఖంబచ్చటన్ ?
38

ఆలోచింపుము, భేదభావములు శ్రేయంబిచ్చి రక్షించునే
మీలో మీరు నిరంతరంబు కలహంజే కోరి జీవించుచో
నేలేలన్ మన రాజ్యముల్ నిలుచు తండ్రీ ? శత్రుసేనల్ సదా
నాలోచించు పరాయి రాజ్యముల స్వాహాచేసి పాలింపఁగన్.
39

పదుగురు మిత్రులున్న పగబట్టెడి శత్రువులుండబోరు, సం
పదలనుఁ బొందుకంటె పదిమందిని మిత్రులఁ బొందియుండినన్
ముదమునుగల్గు, ప్రేమ పరిపూర్ణుఁడు నా మలిదేవరాజు నీ
పదములు భక్తితోఁ గొలువ వచ్చెను బంధువులుల్లసిల్లఁగన్ !
40

నేనిట కేగుదెంచినది నిన్నును, తమ్మునిఁ జూచి మీ బహిః
ప్రాణమె యైనయట్టి మలిరాజుకు మీకును మంచి భావముల్
బూనికఁ గూర్పు కోసరమె పో ! మిముఁ జూచితి పండువయ్యె నా
మానసమందు శాంతి కళమానుగ నిల్చెను పుత్రరత్నమా !
41

అని బ్రహ్మన్న వచించిన
వినయము, సంతసము వెల్లివిరియఁగ వదనం
బును లేపి పలుకు నలగా
ముని చెంతకు నాయురాలు బుసబుస వచ్చెన్ !

42

రెండు చేతుల యందున రెండు బెరస
కోడిపుంజులఁగొని యుసికొల్పి విడిచె
నాయురాలు నాగమ ! బ్రహ్మనాయు మదిని
వింత కోర్కులు రేగి కవ్వించుచుండ.

43

కోడిపోరన్న బ్రహ్మన్న కోరమీస
ములు మహోత్సవమున దువ్వి పొంగి పోవు
నది యెఱింగిన నాగమ్మ యదనెఱింగి
వదలె పుంజును కేళికాహ్వానమనఁగ.

44

ధర్మనందనుఁ డవని జూదంబు వలన
దానకర్ణుఁడు తన దానధర్మమునను
కష్టములఁ దెచ్చుకొనిరి నిక్కముగ ! కోడి
పోరువలన బ్రహ్మన యేమి పొందఁగలఁడొ ?

45

ఒక పుంజు పోరఁజూచెను
నొకటి గరిడి విడిపోయె ! నుత్సాహంబున్
బ్రకటించి నాగమాంబయుఁ
జక పకమని నవ్వి యిట్లు పలుకం దొడఁగెన్ !

46

పారిపోయెను బ్రహ్మన్నగారి పుంజు
వీరుఁడై విఱ్ఱె గురజాల వారి పుంజు
శాంతి వచనాలు వల్కు నాసామి పుంజు
పారిపోవక గరిడిలోఁ బోరఁగలదె ?

47

అనవిని, బ్రహ్మనమడి గు
ప్పున రగిలె పరాభవాగ్ని ! పోయెడి పుంజుం
గని "చెన్న కేశవా"యన
రణమున కేతెంచి పుంజు రవ్వలు రాల్పన్ ! 48

అందరు చూచుచుండ భయమంది తొలంగిన కోడిపుంజు మ
ధ్యందిన భానుమండల విధంబున తీక్ష్ణ విలోకనంబు ల
న్మందుకు దూకి పోరునకు పొంచిన పుంజునుఁదాఁకె ! తాఁకునన్
మ్రంకిన పుంజుతోడ నవమానము నాగమ మోయుచుండఁగన్ ! 49

మర్త్యుఁడే పల్లెనాటి బ్రహ్మన్నయన్న
జగము పాలించు కారణజన్ముఁడనుచు
నచటఁ జేరిన ప్రజలెల్లరనఁగ, వికట
హాస మొనరించి నాగమ్మయని యెనిట్లు— 50

పందెము లేకయేఁ బోరుచు
గ్రుంగిన, బ్రదికినచునది సమానము కాదే
పందెమున మమ్ముఁగనుఁగొని
పందలుగా పారిపోవె బ్రహ్మన పుంజుల్ ! 51

కవ్వించు మాటలను విని
నవ్వుచు బ్రహ్మన్న మంత్రి— నాగమ ! నేఁడీ
కవ్వింపు లేల ? రేపే
నవ్వ సుధాధిపునితోడ నడదెంచెదఁబో 52

అని పయనమయ్యె మాచర్లకును సచివుఁడు
వికలమయ్యెను నలగామ విభుని మనసు
పట్టపగ్గాలులేని సంబరము నందె
మంత్రిణిగఁ జేరి పరిమార్చ్చ మారినాతి ! 53

తండ్రితో కోడిపోరును, తమ్ముగుజ్జు
తోడి పందెములాడుట పాడిగాదు
వలవదను నలగాముతో సెలవివార
నవ్వి యిట్లను మంత్రిణి నాగమాంబ !

54

పొరుగు రాజ్యము మన బంధువులదైన
కలుపుకొనఁ జూచుచుండు పక్కలనువారు
రాజ్యమున శాంతిలేక యరాజకమగు
కొన్నినాళ్ళకు రాజ్యమే సున్నయగును.

55

శాంతిన్ భూమిని నిల్పుకోసరమె దీక్షంబూనినా మంచు వి
భ్రాంతిన్ బొందక మంత్రితానగుట నీచంబైన కోర్కెన్ గదా !
భ్రాంతిం జెందకు, శాంతికై నిలుచునా బ్రహ్మాన్న తంత్రాంగముల్
వింతల్ నీ కనులారఁ జూచెదవుపో, వేయేల భూవల్లభా !

56

కోరికలేని వాఁడయిన కోడినిఁ జూచిన పొంగి పోవుచున్
బోరికివత్తు మెల్లియనిఁబోవఁగఁ జాలునె జేనిపానకై ?
వారలు పోరికై తరలి వచ్చుచునుండఁగఁ బోరలేక, న
వ్వారలు పీకలంచుఁ బగవారి నుపేక్షయొనర్తురే ప్రభూ ?

57

రాజు నోడించి, యడవుల పాలఁగలిపి
రాజవీవు గనేక ఛత్రంబు క్రింద
నంత పలనాడు నేలిన యలుఁగురాజు
నాత్మతృప్తి వహింపదే యధిప చెపుము ?

58

అది యటుండుఁడు, కోడిపోరనిన ధర్మ
యుద్ధమేయగు, వీర రాజోచితమగు
టక్కులు, టమారములు మాని, డాబుమాని
క్రీడలను రాజ్యమును గెల్వ కీడదేమి ?

59

అనెడి నాగమ్మ పలుకులింతైన వినక
కోడిపోరన్నచో నీయకొనఁడు రాజు
జారె భానుండు పశ్చిమాశా జలనిధి
జరుగఁబోయెడి పచ్చిమోసమునఁ గనలి. 60

స్త్రీల బుద్ధులు ప్రళయంబు సేయు ననెడి
యార్య వాక్కులు గమనింపనగును ! బ్రహ్మ
నాయునుసికొల్పినది ముందు నాయురాలి
కెన్ని యుక్తులు పన్ననో యెవ్వఁడెఱుఁగు ! 61

సమధి కోత్సాహమంది మాచర్ల విభుని
రాచమల్లుండు నగునలరాజును, తన
మామ కొమ్మనఁ దోడ్కొని మంత్రి బ్రహ్మ
నాయఁడు వెడలె కేళీ పరాయణుఁడయి. 62

ఆ మేలి తలపాగ యందమే మనవచ్చు
మణిమయ మకుటమే యనఁగవచ్చు !
ఆలలాటమున నామాలనే మనవచ్చు
తిన్నని తిలఁపుగాఁ దెలియవచ్చు !
ఆ కోరమీసాల యదటునే మనవచ్చు !
నిమ్మకాయలు కోరి నిలుపవచ్చు !
ఆ ముఖ మండలంబరయనే మనవచ్చు
బ్రహ్మతేజంబుగాఁ బలుకవచ్చు !

మిగుల పండినట్టి మిర్యపు పంజ్ల ర
క్తామణిమలు పుంజులందు వెలుఁగ
కదలి ముందు నాగు కన్నమదాసుతో
సచివుఁడలరుచు గురజాలఁ జేరె ! 63

కోడిపోరునుఁ జూడఁగా కూడివచ్చి
రెల్లవారును, మండలాధీశ్వరులును
చుట్టుఁ జేరిరి జేజేలు కొట్టుకొనుచు
గరిడి యొప్పినదొక పాలికలను పోలె ! 64

నాయురాలు, విభుఁడు నలగామఁడును నర
సింహు లొక్కవైపుఁ జేరినారు
బ్రహ్మనాయఁడు మలిప్రభువును, అలరాజు
కొమ్మన యొకవైపు కూడినారు ! 65

అంతట నాగమాంబ వినయంబున లేచి నమస్కరించి, ధీ
మంతులు, మాన్యులైన మతిమంతులు, మిత్రులు, మండలాధిపుల్
సంతస మొందివచ్చి గురజాలను ధన్యమొనర్చినారు ! నే
డెంతయొ మంచిరోజు ! పరమేశ్వరుఁడిచ్చుతమీ యభీష్టముల్ 66

కోడిపోరన్న నెల్లరు కోరునదియె
ముందు పందెములను నియమములు వచింతు
ఈశాన్య ధరణీతలాన ! తప్పొప్పులరయ
రాచమల్లుఁడయిన యలరాజు తెగును. 67

ఓ సుజనులార ! పోరున నోడిపోవు
వారు సప్తవత్సరములు వనములందు
గడుపఁగావలె రాజ్యంబు విడిచిపెట్టి
సమ్మతంబైనచో పోరు సాగునింక ! 68

అని **నాగమ్మ** వచించెను
వినువారల మదులమిగుల విస్మయ మొదవన్
తన యంగీకారముఁ దె
ల్పెను మలిదేవుఁడు, ప్రజలు విస్మయమొందన్ !

 69

పలనాటం గల పౌరుషం బొకట రూపం బొందెనా నొప్పు ను
జ్జ్వల శౌర్యాంచితుఁడైన కన్నమ, మహాభాగ్యోదయంబౌ ప్రతి
ష్ఠలనుం బొందిన బ్రహ్మనాయని పదాబ్జంబంటి, మాచర్ల భూ
తల నాథుంగని మ్రొక్కి యాజ్ఞఁ గొని కర్తవ్యంబు పాలింపఁగన్— 70

వీర రసంబులోన ప్రభవించిన యుత్తమజాతి పుంజునుం
బోరుట కోసమై విడిచె! పోరను ముందుకు సాఁచి యద్దియుం
జేరిన వారలం గనుచు, చిక్కని రెక్కలు విప్పి శౌర్య మిం
పారఁగ "కొక్కొరో" యనుచు నారచి నిల్చెను వైరికోసమై! 71

అదిగని పోతరాజు దరహాసము చిందఁగ నాయురాలికిన్
హృదయము చిక్కబట్టి పరికించెడి నా నలగామరాజుకున్
పదములనంటి మ్రొక్కి, నిజ పౌరుష దీప్తులు చిందు పుంజునున్
వదలెను! పొంచి పొంచి యది వైరినిఁ దాకఁగఁ బుస్సలెత్తఁగన్— 72

రెక్కలల్లార్చుచు కొక్కొరోయని కూసి
ప్రక్క ప్రక్కన నిక్కి నిక్కి చూచి,
కాలుదువ్వుచు జూలు కదిలి ముందుకు జార
ముక్కు ముక్కునఁ జేర్చి పొడుచుకొనుచు,
మెడలు ముందుకునాచి, పడిలేచి కాళ్ళతో
నన్ను బట్టెడిరీతి తన్నుకొనుచు,
ముక్కు మూతియు కాళ్ళు, బొండిగలును చిట్లి
రక్తపు బొట్టులు రాలఁగఁ బోరి

గర్వశ్రేష్ఠులట్టులా గరిడిలోన
ప్రాణములు లెక్కగొనక నిర్భయత చెలఁగు
పుంజులను గనినంతనే పులకరించి
సారె సారెకు "భళి" యంద్రు వీరవరులు!

73

ఖరఖరు దీప్తిని వెల్గుచు
పసవిడి మాచర్ల పుంజు ఘట్టున దన్నెన్
గిరగిరమని సుడిదిరుగుచు
గురజాల పురీశు పుంజు కోయని కూలన్ ! 74

కోరమీసము బ్రహ్మన్న కోరిమీసె
వెలిఁగ మలిదేవభూపతి పిశుణములు
నాయకురాలి వదనమవనతిని చెందె
కలతపడు చుండెనా నలగామరాజు ! 75

తులలేని సంతసంబున
వెలిఁగెను మాచర్లవారి వీర బలగమున్
కళలేక వికలమై ఫల
ఫలమని గురజాలవారి బలగంబదరెన్ ! 76

పోతరాజు పేరొక్కని చేతినుండి
కోడిపుంజునుఁగొని యుసికొల్పి విసిచె
కరిడి లోపల మలిదేవుఁగనుచు వికట
హాస మొనరించి, ప్రేక్షకు లదరిపడఁగ ! 77

గుండె పగులఁగనవి తన్నుకొనుచుఁ బోర
చోద్యమగు గురజాల పుంజునకు నొక్క-
దెబ్బయైనను లేదు ! సందియమునంది
బ్రహ్మనాయని వర్గంబు బాధపడఁగ— 78

మొక్కవోని శౌర్యము నెల్ల చిక్కబట్టి
నారె సారెకు తాఁకు మాచర్ల పుంజు
అలసి వేసారి యది సొమ్మసిలుటె కాని
బాధ నొందదు గురజాలవారి పుంజు ! 79

"చెన్న కేశవా" యనియె బ్రహ్మన్న కుమిలి
మోసమనిలేఁచె కన్నమదాసు కనలి
మోము నలుపాయె మలిదేవ భూమిపతికి
సంశయము నందె నలరాజు సాధుశీలి !
80

ఒక్కసారి దేహము నందునున్న శక్తి
వేగ క్రోడీకరించి గుభిల్లుమనఁగఁ
దన్ని రణభూమిలోఁబడి కన్నుమూసె
రక్తసిక్తమై మలిదేవరాజు పుంజు !
81

గురజాలవారి పుంజును
బిరబిరఁ గొంపోయినారు భీకరమగు సం
గరరంగమందు నిలుపక
మురియుచు నిందెంత కలదొ మోసము తలఁపన్ !
82

మగతనంబులేదు మాచర్ల వారి క
టంచుఁ బలుక మిగుల నాగ్రహించి
కత్తిదూసి లేచె కన్నమదాసుండు
బ్రహ్మనాయుఁ డతని బట్టియాపె.
83

అలిగి మాచర్లవారల న్యాయమిది
న్యాయమని గురజాల వారనిరి ! న్యాయ
నిర్ణయము చేయ నలరాజు నిలిచి యిట్టు
లనియె నా పాలికలని మధ్యంబునందు.
84

పోరికి ముందుగ విడిచెడి
వారల పుంజులను నెదుటి వారలుఁగని యీ
వీరులలో సందేహ ని
వారణ సేయుదురు ! పిదప వాదులు తగునే ?
85

గురజాలవారి పుంజునుఁ
బరికింపఁగలేదు ముందు బ్రహ్మన వర్గం
బిరు పక్షములకు నేత్రీ
ర్వరినై పలుకాడ, విరుట భావ్యంబగుతెన్ !

86

దుఃచితంబు చేసినారని
తరుణము విషవాడి పలుక తగ దుర్వారలో
శిరమందు దురద కలిగిన
కొర వింగొని దాని గోకికొనుటల్ తగునే ?

87

కనుక బ్రహ్మన్న వర్గంబు వనములందు
గడుపవలె సప్తవత్సర కాలము ! తను
రాజ్యమును వీడి, పందెము క్రమముఁదలఁచి
యున్న, బ్రహ్మన్న తలవాల్చి ఖిన్నుఁడయ్యె !

88

బ్రహ్మ వ్రాతకు దాటనెవ్వరి వశంబు
బ్రహ్మనాయులు నటనుండి పయనమైరి
కానలకుఁబోవ ! విధియెంత కఠినుఁడోర
మోస మొనరించు వారికే మొగ్గుచూపు !

89



వ న వా స ము

నీతి నియమంబులెల్ల చన్నీటఁ గలిపి
నాయకురాలు చేసిన దురన్యాయములకుఁ
గనలి, కన్నమదాసుండు కనులు రక్త
వర్ణ ముంజిమ్మనీ రీతిఁ బలుకసాగె ! 1

ఎంతటి ఘోర పాతకము లెంతటి నీతి విదూర కృత్య మెం
తెంత కడింది మోసమది ! యెంతటి ఘాతుక చర్య యద్ది ! యెం
తెంతటి నీచకార్యమది ! యెంతటి దారుణ వంచనంబహో
యెంతటి సిగ్గుమాలు పని ! హీనము పోనర జాతియిద్ధరన్ ! 2

న్యాయముఁ దప్పి పొందు గెలుపన్నదియున్ గెలుపౌనె ? భూమిలో
న్యాయము మాటలాడినొకఁడైన జయింపఁడె ? పిల్లి కన్నులన్
మూయుచు పాలు ద్రాగ, కనుమూయుదురే ప్రజలెల్ల ! లోకమున్
మాయుట సాధ్యమౌనె యొక మాపటికైన నెటువంటి వారికిన్ ? 3

ఈడుం జోడును లేక సంగరములో నెన్నాళ్ళు పోరాడినన్
క్రీడోత్సాహము నొంది గెల్చెడి చెలాకీగల్గు మా పుంజు ని
ట్టోడింపంగన ధర్మ మార్గములనే యొప్పింత్రు ! లేకున్ననే
నాడున్ బ్రహ్మన పుంజులన్నను మహానందంబు నందెల్పవే ! 4

అనలము మాటఁగట్ట నెవఁడైన కడంగునె ? నిల్చునెన్న భ్రాం
తిని వెలలేని సత్యమును నిల్వఁగ పాతివేయఁ జాలునే
వనములనున్న నేమి ? తన వారిని వీడిన నేమి ? ధర్మ చిం
తనమది నున్న చాలు భువనంబుల నేలఁగవచ్చు దీక్షతో ! 5

పలనాటిసీమలో బ్రహ్మన్న పుంజులు
నోడిపోవుట వగలాడి మహిమ !
మాచర్ల వారల మగతనంబును తూల
నాడుటయూ వగలాడి మహిమ !
మా పుంజు చేతిలో నా పుంజునకు చావు
మూడకుండుట వగలాడి మహిమ !
గెలిచిన పుంజు ఫక్కీనిఁగనరానీక
వీడిపోవుట వగలాడి మహిమ !

అన్నదమ్ముల హ్యాకమూల నంతులేని
భేద భావంబుఁ గల్పించి వీరభూమి
భాగములు చేసినట్టి మా నాగసాని
కోరవిప్పి నర్తించు విహారగంబు 6

అని పల్కునమ్మఁ బుత్రునిఁ
గనుఁగొని బ్రహ్మన్న పల్కె — కన్నమ ! మనకీ
వనవాస క్లేశము దె
చ్చినఁ యుదనేనే కుమార ! శెమీంపుమయా ! 7

పసలేని మాటలును, దు
ర్వ్యసనంబునుగల్గి పోకునందున రాజ్యం
బు సమస్తంబును బెట్టితి
ససలగు దోషంబునాది, యునమము పలుకన్ ! 8

అన్నదమ్ములకు స్నేహముఁ గూర్పవలెనంచు
గురజాల పురికి నే నరుగనేల ?
నరిగితిపో; నాగమాంబకు నుసికొల్పు
బుద్ధి యుత్తరినట్లు పుట్టనేల ?

పుట్టెనుపో, కోడిపోరని వినినంత
నింతలోనే నిచ్ఛగింపనేల?
నిచ్ఛగించితినిపో, నేనాడు నోడని
పుంజు ప్రాణములట్లు పోవనేల?
మచ్చులేనివాఁడు మలిదేవభూపతి
రాజ్యహీనుఁడై పరాయి పంచ
బ్రదుకఁ జేసినట్టి పాపాత్ముఁడైన యీ
బ్రహ్మనాయఁడింక బ్రదుకరాదు! 9

పెంచెడి జనకుఁడె తనయులఁ
ద్రుంచినచో తండ్రిదెంత దోషము తలఁపన్
వంచకుఁడ నేనె! తనయుల
ద్రుంచితి, రాజ్యంబుఁ బోలఁగఁ ద్రోచితి పుత్రా! 10

నేనే కారణమింత కీడునకు తండ్రీ! జూదమందెందరో
భూనాథుల్ నిజ రాజ్యసంపదల నుంబోనాడుటం జూడనే
ప్రాణంబుండినదెన్ని మాటులకు నీ పాపంబునే సేతు, న
న్నీనాడే తెగటార్చి ప్రాణములు బొందన్వీడఁగాఁ జేయుమా! 11

అనిన కన్నమదాసుండు నదరిపడియె
కొమ్మరాజును అలరాజు గొల్లుమనిరి
మలివిభుని కంట బాష్పధారలు రలినవి
శోకదేవత కట మంచిచోటు దొరకె! 12

కొమ్మనలేచి వచ్చియుతి కోమలు బ్రహ్మనఁజేరి యిట్లనున్
ఇమ్మహి శాంతి ధర్మములనేలఁగఁ జాలెడి వాఁడవీవ! శౌ
ర్యమ్మును శాంతమున్ గలిపి రాజిలువాఁడవునీవ! నిత్య స
త్యమ్మును చాటిచెప్ప నవతారముఁ దాల్చినవాఁడవయ్య దీ
నమ్ముగ నిట్లుఁబల్క తగునా నినువంటి మహానుభావులున్? 13

రాజోచితముగు క్రీడకు
నీ జగతిని నెవ్వరిచ్ఛగింపరు ? జయమే
రాజులకు నెల్లఁ గలిగిన
భూజను లందెవ్వరోడిపోదురు తలఁపన్ ? 14

ఏడు సంవత్సరములన్న నెంతలోన
గడచిపోవును కాల చక్రంబునందు
నిట్టి మాటలనెల్లను కట్టిపెట్టి
చేయవలసినదేమియో చెప్పుమనియె ! 15

కనులనీర్నించి, గద్గద కంఠమెత్తి
పలికె నలరాజు గురుదేవు పదములంటి
మీకుఁ జెప్పెడి జ్ఞానంబు మాకు లేదు
మీకు వలవని బ్రదుకద్ది మాకువలదు. 15

పాదుగు విడువని బిడ్డయై పొంగిపొరలు
దుఃఖ వార్ధులందునఁ దూలిసోలి
తండ్రి పదముల కన్నమదాసు వ్రాలి
కదలనీయఁడు, పాదంబు వదలిచనఁడు ! 17

ఆపదలందు దైవము సహాయము చేయుచునుండు నెప్డు ! దీ
ర్ఘా పరతంత్రమై మనుజ జాతి మెలంగుచు నాగిపోవరాన్
యే పని నెప్పుడెట్లు వెలయించుట దేవుఁడెఱుంగుగాని యీ
తాపము కోపమున్ జరుగు దానిని యాపుకె ధారుణీస్థలిన్ ? 18

బ్రహ్మనాయఁడు శోక వివర్ణ వదను
లగుచు చింతించు తనవారి ననుసరించి
పుణ్య కృష్ణాపగా తీరములను చేరె
సమయబద్ధుండై వనముల సంచరింప ! 19

గలగల ముత్యాల నొలుకఁ బోసినరీతి
నుల్లసిల్లుచు సాగునొక్కచోటఁ
పాలరాశుల వంటి పారాడి తళుకుల
నొప్పుమఁ బ్రవహించు నొక్కచోట,
చిరుతరంగాల క్రొన్నురుగులు విరఁజిమ్మి
యుత్సాహమునఁ దేలు నొక్కచోట,
సుడిగుండమై చూడఁజూడ దుస్తరమగుచు
నుగ్రమూర్తిగ నిల్చు నొక్కచోట,

పల్లెనాటికెల్ల పైరుపచ్చలతోడి
దీప్తినిచ్చునా నదీమతల్లి
కృష్ణవేణిఁ గాంచి కేల్మోడ్చి భక్తిమై
నంజలించె బ్రహ్మనాయఁడంత !

20

కృష్ణవేణీ తరంగిణి కెరటములను
నలరివారలు స్నానంబు లాచరించి
మనసులందలి బాధలెల్లను తొలంగి
యరుగుచుండిరి యడవి మధ్యంబునందు !

21

శ్రీరామచంద్రుఁడు సీతా లతాంగియు
వనవాస శోకంబు పడయలేదె,
ధర్మనందనుఁడును, తమ్ములు వనముల
పలుయాతనల నోర్చి బ్రదుకలేదె,
నలమహారాజు, సుందరియును నడవుల
కష్టనష్టములోర్చి గడుపలేదె,
సత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రుండు సకలంబు
విడనాడి దేశాల నడువలేదె,

సమయ భంగముకా నీక సత్యనిరతి
వనములందున్న బ్రహ్మన్న వర్గమునకు
వన్నెవాసియు తరుగునే? వక్రమార్గ
మనుసరించిన వారికి ఘనత కలదె? 22

అరిగి, శ్రీశైల క్షేత్రంబునందు మల్లి
కార్జునునిఁ బూజ గావించి, వారు మార
కాపురంబునఁ గొన్నాళ్ళు గడిపియువల
తిరిగి వచ్చిరి మండాదిపురము జేర. 23

వారట నున్నవార్త వినవచ్చెను నాగమకంత నామెయున్
వారల యాలమందలను బల్లెములం బొడిపించి చంపి నం
బోరొ నరింపలేని తమ పూనిక చొప్పున శాంతచిత్తులై
చేరిరి "పిరమేడపి"ని చీకులు చింతలు సంతరింపఁగన్ 24

సాధ్వి ఐతాంబ తనదగు సదనమందు
బ్రహ్మనాదులకెలమి సపర్యసేయ
గడచిపోయెను కాలచక్రంబునందు
నేడు సంవత్సరంబులు నింతలోన! 25

తొలకరించిన వలపులు పలుకరింప
చెఱకు వింటి జోదుగమారి చెలఁగు చూడె
బాలచంద్రుఁడు యౌవన ప్రాంగణమున
కోడె వయసున నల్లరి కొదువయున్నె? 26



రాయబారము

క్రమ్ముకొనియున్న కారుమేఘాలు తొలఁగి
స్వచ్ఛమై తోఁచెనాకాశపథము! కామ
క్రోధ లోభ మోహములను కూలఁజేసి
స్వచ్ఛమై వెల్గు మునివరు స్వాంతమట్లు. 1

రాజ్యరమ నెడబాసి ఘోరమగు నడవి
సప్త వత్సర కాలంబు సమయబద్ధు
లగుచు గడిపిన మలిదేవుఁడాది వీరు
లంత యోజన చేసెదు నంతలోన—— 2

పోరున నిర్ణయించినది పూనికతో నెరవేర్చినాము! యె
వ్వారల రాజ్యమున్ తిరిగి వారలకా గురజాలనేలు భూ
మీ రమణుండు నీయఁడు సుమీ! తన తమ్ముఁడు భిక్ష కోరి యూ
రూరను సంచరింపనయయో తనకున్ తలవంపు కల్గదే! 3

పట్టెఁడు కూటికోసరము బంధుల మిత్రుల యుద్ధభూమిలో
పొట్టనఁ బెట్టికొందు సుఖ భోగములెవ్వరు కోరుకొందుము? స
మ్రాట్టుగ నున్ననేమి, యభిమానముతో నొక పాకఁజొచ్చు ని
ప్పట్టున నున్ననేమి? రణవాంఛకు నామది దూరమయ్యెడున్! 4

శాంతి సౌఖ్యమంది సర్వ సంపదలంది
స్వర్గమగుచు వెలుఁగు పల్లెనాడు
రక్తసిక్తమగుచు ప్రాణాలు వెలిపెట్టు
యుద్ధమందు దిగుట కోర్వలేను. 5

ఇన్నాళ్ళు బ్రదుకలేదే
యన్నియుఁ గోల్పోయి వనములందున ? నట్లే
మూన్నాళ్ళ జీవితంబున
కున్నా మదియుఁగ రణముఁగోరదు మామా
6

అని మలిదేవుఁడు పల్కిన
వినుచును గొమ్మన్న కితర వీరుల కెల్లన్
మనముల నత్యాశ్చర్యం
బును కల్గఁగ బ్రేలునిడిరి ముక్కులనంతన్
7

కరవాలంబునుఁగొని శ్రీ
కరమూర్తిగనిల్చి పల్కె కన్నమదాసుం
డరి వీర భయంకరుఁడై
దరిఁజేరిన వారిఁజూచి ధైర్యస్థిరుఁడై !
8

తేజము వీడెదేల మలిదేవ నృపాలక ? వైరిమూఁకను
బ్రాజిని గెల్వఁ జాలెడి మహామహులౌ మన వీర యోధులున్
బూజునుడుల్చి ఖడ్గములు పూని రణంబున కేగు డెంత్రుపో
గాజులు వేసికొందురె మగంటి మిగల్గిన వారలెప్పుడున్ !
9

ఆజ్ఞ నొసఁగిన నొంటిగా నరిగి నేను
పాము పడగనీడలు కోరువాఁడు నల
గామరాజునుఁ గొనితెచ్చి కావరంబు
నణఁచి గైకొందు మనము రాజ్యంబు వేగ
10

అనిన, బాలచంద్రుఁడు పల్కి యందరకును
వందనము సల్పియన్నకు ప్రక్క నిలిచి
చుట్టుచేరిన వారలఁజూచి తండ్రి
బ్రహ్మనకు మ్రొక్కి మిగుల సంబరము పడుచు—
11

సమరోత్సాహము నిండి వెల్లువదితో శౌర్య ప్రతాపాగ్ని, రో
షము దీపించెడి నేత్ర పద్మములతో "సామంతరాగోల" హ
స్తము నంబూనుచు బాలచంద్రుఁడనియెన్ ధాత్రీశుఁడున్ మిత్ర లో
కము భీతిల్లగ బ్రహ్మనాయఁడును చుక్కల్ చూచి లెక్కింపఁగన్ 12

గాజులు ధరియించెడి ని
స్తేజులు పలనాట లేరు! ధీమంతులు, ను
గ్రాజి భయంకరులై రిపు
తేజము హరియించునట్టి ధీరులు దక్కన్! 13

అన్న కన్నమదాసు తానన్న మాట
లఖిల వీరలోకం బాడునట్టిమాట
లానతిచ్చిన తలలతో నాడుకొందు
నాలము గెల్చి మనము రాజ్యంబు గొందు! 14

అదివిని బ్రహ్మనాయు హృదయంబు వికావికలయ్యె, శాంతి సం
పదలకు తావలంబగున పచ్చని యీ పలనాటిసీమలో
కదనము రేపి రక్తమును కాల్వల నింపఁగఁజూచు కోరికల్
ముద మొనరించునే పరమ ప్రాజ్ఞుఁడు బ్రహ్మన మంత్రి కెప్పుడున్! 15

అంతట బ్రహ్మనాయఁడు మహా వ్యథ చెందుచు నిట్లుపల్కె, ధీ
మంతులు యుద్ధ యత్నములు మానిచరించుచు, మిత్ర భావమున్
శాంతినికోరి యిద్ధరణి సత్ఫలితంబులు బొందు చుండుటీ
వంతలవేల? యుద్ధమును వాదనలేల? వినుండు దీక్షమై! 16

బందుగు లందరిందునిమి— పాండవ కౌరవులేమి సంపదన్
బొందఁగఁ జాలినారు? విరబూసిన యీ పలనాటి వృక్షమున్
కొందరు చేరి యుద్ధమను గొడ్డలితో త్రెగవేసి చీల్చినన్
పొందునదేమి? రక్తనదముల్ ప్రవహించిన నేల పండునే? 17

ముళ్ళపైని యున్న పుట్టంబు నేర్పుమై
నూడఁదీయవలయు నోర్పు గలిగి
బలము గలదటంచు బరబరలాగిన
పుట్ట మంతరించి ముక్కలగును.

18

బవరము సేయునందు నిరుపక్షము వీరులుఁ గూలుచుండ్రు ని
క్కువముగ ! పీనుగుల్ తలలు కుప్పలు వోసిన రుద్రభూమిలో
నవసిన వచ్చు సంపదల నంతమటంచు వచింతురే ? స్మశా
న వనులనేల, వచ్చెడి ధనంబు మనంబున శాంతినింపునే ?

19

శాంతియె సర్వజీవులకు సౌఖ్యమునిచ్చును శాంతియన్నదే
వంతల నెల్లవాపి బలవంతులఁ జేయును, శాంతి మార్గమే
చింతల చిక్కులన్ సమయఁ జేయును, శాంతిని గోరువారికా
వంతయు బాధకల్గదు, ప్రపంచము శాంతిని ప్రస్తుతించెడిన్.

20

స్థానా స్థాన వివేక
జ్ఞానము గలయట్టి యొక్క సద్గుణ శీలున్
బూనిక గురజాలకు మన
వానినిఁ బంపుదము రాయబారము సేయన్ !

21

గుణ గణములందు మిన్న మ
దనుగుం బ్రియ శిష్యుఁడైన యలరాజ, తగన్
మన రాయబారిగా గొ
మ్మన యనుమతితోడఁ బంప మంగళ మగుతన్ !

22

అనవిని గొమ్మరాజనియె నాసచివాగ్రణి తోడనిట్లు, మ
త్తనయుఁడు చిన్నవాఁడు, భయదారుణ ఘోర విషాగ్ని కీల గు
ప్పున రగిలించు మంత్రిణి, విభుండగునా నలగాము గొల్వునం
దున, యలరాజు కేవిధులఁ దూగెడి వాక్చతురత్వ మచ్చటన్ ?

23

అనిన బ్రహ్మన్న కొమ్మన్న నరసి యిట్లు
పలికె, నలరాజునీ తనూభవుఁడు కాన
బాలుఁడై తోఁచు, నిఖిలార్థ భావములను
లలిత లలితంబుగాఁ జెప్పఁగలఁడతండు 24

మన్నవంజేయు తనదు జామాత పల్కు
పల్కులెల్లను గురజాల ప్రభువు ! మలికి
నాప్తబంధుఁడు నోట సత్యమును పల్కి
తగవు తీర్పఁగ జాలెడి దక్షుఁడతఁడు. 25

కనుక ననుమానమన్న దెంతయును లేక
వాక్ప్రతుఁడగు నలరాజుఁ బంపు మనిన
నెట్టకేలకు కొమ్మరాజీయ కొనియె
నంత నలరాజు ప్రాంజలియగుచు నిలిచె ! 26

బ్రహ్మనాయుఁడు తనదు జీవన లోసంగి
పలుక వలసినదెల్లను తెలిపి, వెంట
తనదు పుత్రుఁడు కన్నమదాసు ననుప
రాచమల్లుఁడు ఆనయ్యె రాయబారి ! 27

కన్నమాల్యుఁడు భీకర ఖడ్గమూని
ముందు నడువఁగా గురజాల పురముచేరఁ
బోవుచుండెనా యలరాజు పుణ్యమూర్తి
మంజులాశయములను సన్మార్గవర్తి ! 28

రాయబారి కృష్ణునిఁబట్టి త్రాళ్ళతోడఁ
గట్టిపడవేయు నెంచిరి కౌరవులును
నలఘు మహిమాన్వితుండౌట వలనఁ దాను
తప్పుకొనియెను ! అలరాజు తప్పుకొనునె ? 29

చెక్కెర బొమ్మ యొకర్తుక
చిక్కిన పేర్యాలదేవి చెక్కిలిఁగనుచున్
చెక్కెర విలుగొని యలరా
జిక్కడి కేతెంచుచుండెనేయని పలికెన్ ! 30

పలుకు పలుకులు కోకిల పలుకులయ్యె
కదలి వీచెడి గాలి సుగంధమయ్యె
ప్రకృతి నవవసంతము తాల్చి పలుకరించె
పేరియాలావధూటి నవ్వేళలోన ! 31

కలకంఠి పేర్యాల కంటికి కాటుక పెట్టె
పువ్వులు తురిమెను పువ్వుఁబోడి,
రవలహారముఁదాల్చె రాజీవలోచన
కాసుల పేరూనె కంబుకంఠి,
కరకంకణములూనె కమనీయ గాత్రయు
కులుకుటందెలు తాల్చె కోమలాంగి
పట్టు పుట్టము కట్టెపావన దేహయు
మెలసిగ్గు లొలికించె కలికిమిన్న,

ప్రాణ విభుఁడు రాక రాక నీ నాటికి
వచ్చుచుండె ప్రేమ బంధనముల
గారవింపననుచు కల్యాణి పేర్యాల
పరవశించి యిట్లు పలుకసాగె ! 32

నా కనువెల్గు, నా హృదయనాదము, నా సకలార్థసిద్ధి, నా
నాకము, నాదుసంపదయు, నాతను, మానసము నాదుప్రాణమున్
నా కమనీయ రూపమును, నామది వెల్గెడి దివ్యదీపమున్
నా కల రూపుదాల్చిన యనంతుఁడు కంతుఁడు నేఁగుదెంచువో ! 33

పూజించు కొందు విభుని పాదపద్మాలు
సతతము సౌభాగ్యవతిగ నుండ
ముద్దాడుకొందు నా మోహనాంగుని మోము
తమిదీర హృదయ చింతలునుతీర,
వికసింతునా రాజు బిగికౌఁగిలింతలో
నీ రస నిస్పృహల్ పారిపోవ,
వసియింతునా రాజు వక్షస్థలంబున
నుపవాస వేదనలుపశమింప,

నెన్ని జన్మలైన నిన్ను వీడనటంచు
పతిపదాలె నాకు భాగ్యమనుచు
మధురమూర్తి యపర మన్మథుఁడైన నా
ప్రాణవిభుని మ్రోల ప్రణుతులిడుదు.

34

అని మధురోహాల యందున
మునిఁగి పరవశించు తనదు ముద్దుల పుత్రిం
గని నలగాముఁడు తన యు
క్కునఁ జేరిచి వార్త వినిచి, కొల్వునఁ జేరెన్ !

35

నలగామభూమీశుఁడలరి సింహాసన
మందున చిరునవ్వు చిందుచుండ,
నాగమ్మ మంత్రిణి నలుదెసల్ బరికించి
యుచిత పీఠంబున నుండునంత,
నరసింహరాజు మానసమున వింత కో
ర్కులు ననలెత్తి చిక్కులను రేపఁ
గౌరవాధిక్యము గలుగు బ్రహ్మరెడ్డి
ఘనుఁడు వీరారెడ్డికలియఁజూడ,

రాయబారిగ వచ్చిన రాచమల్లుఁ
డైన యలరాజు, కన్నమ వినయమొప్ప
నిండు నిల్వునఁ గూర్చుండి యుండునంత
కనుల పండువయౌచు నొప్పినది కొలువు !
36

పేరోలగమున జలధిగ
భీరత నెలకొనియె, నెల్లవీరులు దృష్టిన్
సారించిరి సకల కళా
పారీణుఁడు రాయబారి వంకకు నంతన్.
37

అలరాజు నిలిచి తన చూ
డ్కులనెల్లరఁ బలుకరించి, గురజాల మహీ
తలనాథుఁ గనుచుఁ బలికెను
సలలిత మధురోక్తి, రాజసము దీపింపన్ !
38

ఓ నలగామభూమిపతి ! యోకరుణైక కళాపయోనిధీ !
కానల యందు నిర్ణయ ప్రకారము బ్రహ్మనమంత్రితోడ భూ
జానియు సప్తవత్సర ప్రశాంత ప్రవాసము పూర్తిచేసియున్
మానక రాయబారిగ సమాదరణంబునఁ బంప వచ్చితిన్ !
39

సమయము తప్పకుండ మనజాలిరి కానలనిన్నినాళ్ళు మీ
సములును పౌరుషంబును, ప్రశాంతియుఁ గల్గిన వారలౌట ! నీ
సముఖమునందు నెల్లరకు సౌఖ్యము గల్గఁగ వారి రాజ్యమున్
క్రమమును తప్పకుండ నిడఁగా పలనాటికి భద్రమయ్యెడున్ !
40

అడిదము కేలఁ బూనియముఁడడ్డము వచ్చిన నిల్పి గెల్చు భీ
ష్ముఁడునగు బ్రహ్మనాయుఁడు, రిపుల్ భయమొందఁగ బోరుసల్పు ధీ
రుఁడు మలిదేవభూమిపతి, ప్రోజ్జ్వలమౌ భుజ శౌర్యమందు భీ
ముఁడయిన కన్నమాఖ్యుఁడును పోరున నిల్చిన గెల్పు శక్యమే !
41

పేరున బాలచంద్రుఁడయి, భీకర సంగర రంగమందు నం
బోరన చండ ఖానుఁడయి భూతలమెల్లను మాడ్చివేయు న
వ్వీరుఁడు ! యుద్ధమెవ్వరికిఁ బ్రీతి యొనర్పదు, వారి రాజ్యమున్
వారలకిచ్చి వేయుటె శుభంబగునో నలగామభూపతీ !

42

అనిలో నెల్లరు కూలిపోవుటయె సత్యంబద్ది యట్లుంచి తం
డ్రిని పుత్రుండును, పుత్రునిన్ జనకుఁడు న్నిర్జింపఁగాఁజూచు పో
రును వారింప సమర్థుఁడీవ ! సెలయేరుల్ పోలె రక్తంబు పా
రిన సంక్షేమమె పల్లెనాడునకు నుర్వీనాథ యోజింపుమా !

43

అనలము శుష్కమైన విపులాటవిపై ప్రచరించి కాల్చు భం
గిని గురజాల సైన్యముల కేకలు వేయుచు పారిపోవఁ జే
సిన క్షణమందు నెంతగను చింతిలినన్ ఫలముండఁబోదు. కా
వున మలిరాజ్యమున్ తిరిగి మోదము మీరఁగనప్పగింపుమా !

44

దరియుం దాపును లేనిదౌ జలధి మధ్యంబందు జన్మించు భీ
కరమౌ మంటల నార్పివేయుటకు దీక్షంబూను వాఁడుం దరే
దరహాసంబున, శాంతి చిత్తమున బోధల్ సేయు బ్రహ్మన్నయే
కరవాలంబునుపూన నిద్ధరణి నొక్కండుజ్జ్వలుండై నిల్చునే ?

45

శ్రీరంజిల్లఁగ సస్య సంపదలతో చెన్నారు పల్నాడు ఘో
రారణ్యంబగు ! నెత్తుటేరులయి హేయంబౌను చంద్రాపగా
నీరంబంతయు, నెందుఁజూచినను బొందిన్వీడి నర్తించి హా
హారావంబులు సల్పు మస్తకములే న్యాయంబు బోధించెడిన్ !

46

అట్టి విపత్తునందు ప్రజలందరు కొంపల మంది కంట నీ
రెట్టిన క్షేమమౌనె పృథివీపతి ? యెందరి నల్లబూసలున్
మట్టెలు నేలరాలనది మంగళమౌనె ? చిరాయువున్నతిన్
పట్టెఁడు కూటికై పృథివి పాలొనరించుట ధర్మమౌనటే ?

47

పలనాటన్ సౌఖ్యశ్రీ
విలసిల్లుట కొఱకు సద్వివేకంబున వా
రల రాజ్యమెల్ల వేగమ
మలిదేవున కీయనద్ది మంగళమగుతన్ !

48

అని యలరాజు పల్కవినియందరు సంతస మొందినారు ! చ
క్కని యుపదేశమిచ్చె వినఁగావలెనంచును రాజుగారి మో
మున తమ దృష్టినిల్పి రణమున్ బలనాడున నాపుచుంచుఁ జె
ప్పినగతిఁ జూచుచుండి రొగి పీనులు పెద్దలు నొక్కపెట్టునన్ !

49

అంతనాగమ్మ వదనంబునందు వింత
నవ్వు మొలవఁగనావె భూనాథుఁగనుచు
నిలిచి గంభీరముగ నిట్లు పలుకసాగె
నవని నాథుని బదులు తానడిడి రీతి

50

అలరాజా ! యెటువంటి మాటలివి ? నీవన్నట్లు శౌర్యంబు వా
రలకున్నన్నిను బాపికొందురకొ ? సంగ్రామంబునం గెల్చి వా
రల రాజ్యంబును బొందలేరకొ ? మహాశస్త్రాలలో నుంట, భీ
తిలి పంపించిరి నిన్ను మా పెనకు బల్ దీనత్వమున్ బొందుచున్ !

51

అదియునుగాక వారలె మహామహులంచును వండివోలె ని
ప్పదునుకున్న కొల్వున సవాలుగఁ బల్కిన జంకుకల్గునే
ముదమున బ్రహ్మనాయునకుఁ బూజలు నీవొనరింపవచ్చు, నె
మ్మదిగల యట్టిమేము నవమానపు కూఁతలు లెక్కసేతుమే ?

52

శాంతి శాంతి యటంచు చక్కని పలనాడు
చీల్చిపైచిన రణశీలియతఁడు,
వీర వైష్ణవమంచు వీర శైవుల నెల్ల
బాధపెట్టిన మతవాది యతఁడు,

కోడిపోరునకు సంకోచంబు లేకుండ
రాజ్యంబు నిడిని దుర్మతి యతండు,
సంగరంబున గెల్వ శక్తిచాలక రాయ
బారమంపినయట్టి బీరుఁడతఁడు,

అట్టి బ్రహ్మనాయునకు రాజ్యంబు మరల
నొసఁగు మాటలునికపైని పొసగబోవు
పెద్దగా నీవు చెప్పిన వినుటకొఱకు
మేము పిన్నలమయ్యోదమే జగాన ?

53

అనవిని కన్నమ రోషా
రుణాలోచనుఁడగుచు, నెత్తురులు కారెడి నీ
వును నాడుదానవే ? యిదె
కనుమామగ తనమటంచు కత్తిని దూసెన్ !

54

అంత నలరాజు కన్నమనాపి యచల
యగుచు నిలిచిన మంత్రిణి నరసి యిట్లు
పలికె కోపాగ్నిఁ గురియు దృక్కులను మిగుల
రుద్ధ కంఠంబుతో నెల్లరును వినంగ !

55

వీర శైవులుకాని వారలనెల్ల చం
పను బంధిపోటు నంపినదినీవ,
పాలుపొంగుచునున్న పలనాటిసీమను
భాగాలుచేసిన పడఁతివీవ,
అక్రమ మార్గాల ననుసరించుచు కోడి
పోరున గెలిచిన పొలతివీవ,
వనవాసముననున్న వారల యావుల
చంపించి, మనియెడి— చవటవీవ

మారివగుచు నిలిచి మా పలనాటిలో
చిచ్చువెట్టినట్టి చెనటిపీవ
అపర చెన్నకేశవా కృతి వెలిఁగెడు
బ్రహ్మనాయుడూర బ్రదుకఁగలదె ? 56

కసరి బుసకొట్టు నీదగు గాలిసోకి
నల్లబడిపోయె రాజు మానసము ! నేడు
పల్లెనాడున నయ్యది ప్రాఁకి యెంద
రెందరిని మట్టువెట్టునో యెవ్వఁడెఱుఁగు ! 57

మామ ! నలగామ ! రణమున ప్రమందుటయున
నీకు సంతోష మొదవు చుండినని కేమి
చెప్పగలవాఁడ ? నాయువు చెల్లిపోవు
వారలకు మందులే రీతిఁ బనికివచ్చు ? 58

అనవిని నరసింహుఁడు— చె
ప్పినయది మంత్రిణియెకాదె ? వినబడలేదే
రణమందు పారి రాజ్యం
బును గెల్చుకొనంగఁజెప్పఁ బొమ్మని పల్కెన్ ! 59

రాచమల్లుని కోపంబు రగులుకొనియె
వీరకన్నమ గైకొనె విచ్చుకత్తి
పోతరాజు కన్నమపైని బుసలుగ్రక్కె
కొలువు కూటమంతట రణ కూటమయ్యె ! 60

వీరారెడ్డి రయంబున
వీరుల పైదోలఁగఁజేసి, వినదగు రాజా
నీ రాచమల్లు పలుకులు
పోరున నష్టంబెకాదె పొందునదనియెన్ ! 61

నలగామ భూమిపతి శ్రీ
తిలి వీకుల మందలించి, తెల్పుదు మామా
టల నెల్లి యనియె, నంతట
నలరాజును, కన్నమయు ప్రయాణము కాఁగన్ ! 62

కనులనీర్నించి యలరాజుఁ గనుచు హీన
స్వరముతోఁ బెల్చె రాజు మందిరము జేర
నెల్లి వచ్చెదమని పల్కి- యేఁగిరి యల
రాజు, కన్న మదాసుండు రయముమీర ! 63

తనసతి నెమ్మోము మనమున చిరునవ్వు
పువ్వులు కుప్పలు వోయుచుండ,
జవరాలి కన్నుల జంట తేజము ముందు
నడయాడుచును తోరణములుకట్ట,
కులసతి పాదాల కుల్కు-టందెల మ్రోఁతఁ
వెల్లగుండియలు ప్రతిధ్వనింప,
పల్లవాధర తీపి పల్కు-లు వినఁగోరి
కర్ణపుటంబులు కలువరింప

నెట్టకేలకు నలరాజు పట్టుబట్టి
పోయె ముందుకు కారెమపుడినిఁ జేర
జరుగఁబోయెడి కార్యంబు తెలిసికొనియున్న
మానవులు దైవసములౌచు మనఁగలేరె ! 64



ఆ త్మా హు తి

అంధకారానఁ జేసిన హత్యలెల్ల
వెలుఁగు కిరణాలు ప్రసరించి వెలికిఁదీసి
సర్వ జగతికి గొంతెత్తి చాటురీతి
బాల భాస్కరుఁడుదయాద్రిపై వెలింగె!

1

ఆ చీకఁటికి భారమగుచు రోదించిన
హత్యకు కన్నీరు లద్దుకొనుచు,
ఆనిశా మధ్యంబు నదరి ఘోషించిన
పాతకంబున గుండె బ్రద్దలగుచు
ఆ నడిరేయిబల్దీనమై చూపిన
రుధిర ధారలఁగని రుద్రుఁడగుచు,
ఆ యంధకారంబెయ న్యాయమని చెప్ప
దారుణ వార్తకు తల్లడిలుచు,
చెమ్మటలు చిందు దేహాన, చెదరిపోయి
పిచ్చి పిచ్చిగఁ జూచెడి వీక్షణాన
వీర కన్నమదాసుండు వెక్కి వెక్కి
యేడ్వసాగెను పేర్యాల కెదుట నిలిచి!

2

మగసిరి గల్గిన వీరుఁడు
దిగులున పసిపిల్లవాని తెరున నేడ్వం
దగునన్న? బావయేటికి
నగుపడఁడేమనుచుఁ బల్కె నామెయునంతన్!

3

ఎలుఁగు రాసిన కంఠాన నిట్టులనియె
వీరకన్నమ; నలగామ విభుఁడు, నార
సింహుఁడును **నా**గమాంబయు చేర, వీర
యోధులెల్లను నటగూడి యుండునంత

4

ఏమని చెప్పుదు చెల్లీ !
నీ మగనిం జంపినారు నీవాత్ములు ! నే
నీ **మాటఁ** జెప్పి బ్రదుకఁగ
నీ మహిఁ గలిగించె నన్ను నీశ్వరుఁడమ్మా !

5

మణిభూషణముల కెందును చింతసేయని
రతనాల గుణముల రమణివీవు !
పట్టుపుట్టములు కావలెనంచుఁ బలుకని
పతిభక్తి కలిగిన పడఁతివీవు !
హేయమౌ సౌందర్య మేదియు కోరని
పసుపు కుంకమలున్న వనితవీవు !
అమృతాన్న మేనాడు వాశించి యెఱుఁగక
పతి మిగిల్చిన కైను సతివినీవు !

పూలుసిగనున్న, మెడ నల్ల బూసలున్న
కడుపు పండిన, ప్రతి ప్రేమఁగనుచునున్న
నొడుదుడుకులేని సంసార మొప్పుచున్నఁ
జాలునన్న నీ మగనిని చంపిరమ్మ !

6

తాళిగట్టినవాఁడె దైవమ్ముగా నమ్మి
పతిమాట మీరని భరతనారి !
సిగలోని పూలతో నగుమోము చెదరక
భాగ్యంబు లందించు భరత**నా**రి !

గృహమె స్వర్గముకాఁగ సహన దేవతవోలె
ప్రదుకులు పండించు భరతనారి !
బాధను నానంద పారవశ్యమునొక్క !
కరణిని భరియించు భరతనారి !

ఎండకన్నను వాన కన్నెఱుఁగకుండ
గడిపితివి జీవితంబు నిక్కముగ తల్లి
పతి పదాంబుజములె నమ్మి భరతనారి
నీదు బ్రదుకును కన్నీట నింపిరమ్మ ! 7

అన్నమాటలు మబ్బులేనట్టి పిడుగు
పాటుకాగ నా కతి సేలఁబడియెను ! నల
గాఢ భూమీశునకు నంధకారమయ్యె
జగతి ! నాగమ్మ త్రాపల్క నాఁగెల్లిట్లు—— 8

నీచుఁడా ! యెంత పనిచేసి నిలిచినావు
బ్రహ్మనాయఁడేమని నిన్ను పంపినాఁడో
సౌమ్యుఁడగు నలరాజును చంపినావు
బసవ ! గుండెలు తీసిన బంటువీవు ! 9

హీనకుల జన్ముఁడగు నీకు నింతకన్న
మంచి బుద్ధులు పుట్టునే వంచకుండ
పాంథశాలలో నలరాజు ప్రాణములను
కోరి నీ పొట్టలోఁ బెట్టుకొన్నతేలువ ! 10

కట్టి, నీ ప్రాణములు తీయఁగలుగనేని
నాయురాలనే నేను ? నీమాయువిపుడె
మూడెనిదె చూడుమా యంచు బూకరించి
పోతరాజును నుసికొల్పె నీతిమాలి ! 11

అంత కన్నమదాసుండు నాగ్రహించి
చేత కరవాలమును పూని- చీల్చివైతు
ముందడుగు వేయకనుచు బెబ్బులి విధాన
గర్జనముచేసి యిట్లు పల్కంగసాగె !

12

కరుణా స్వాంతలు పుష్పబోడులను వాక్యంబున్ హృథాచేసి స
చ్చరితుండౌ నలరాజునిట్లు కడు నీచప్రాణులై చంపి, ట
క్కరివై కూసెదవేలనే ? అడిగో ! లోకంబెల్ల పాపాత్ముఁడా
నరసింహుండని చెప్పు రీతిని దురన్యాయంబుఁ గావించెబో !

13

ఛీ ! యుగంతక ! ఛీ నరసింహ పాతక !
అల్లునే చంపుకొనిన పాపాత్ముఁడీవు
చరిత మరచునే నీదుదుశ్చరితమెల్ల
కోడియై కూఁతురింక లోకులు జగాన !

14

మానవతిలేని కులముల మాట తెచ్చి
నాకు పాతకమును గట్టు నాయురాలి
మాటపై నల్లునిట్లు చంపంగ నీకు
చేతులెట్లొచ్చె నోరినృసింహాఖలుఁడ !

15

పసుపు కుంకుమలకు పచ్చని బ్రదుకును
బ్రదుకుమంచు తండ్రి పలుకఁగాని
కన్నబిడ్డ పసుపు గంగలోఁ గలిపెడి
నిన్నుఁబోలు తండ్రి నేలఁగలఁడె ?

16

కాలకూట విషంబు నాగమ్మ మాట
కఠిన పాషాణసమము నాగమ్మ మనసు
నఖిల విలయ కారణము నాగమ్మ చేష్ట
లట్టి విషసర్పమును చేరనగునె నీకు ?

17

అల్లునే చంపి యాత్మహత్యా వినాశ
కారి వీవయినావుపో కనులుకప్పి
నిన్ను మన్నించునే యింక చెన్న కేశ
వుండు ? నరకాగ్ని నీపై నిఁబోయుఁడొక్కొ !
18

పోరికి వత్తురింకనిను పోలిన నీచుల మట్టువెట్టి సం
సారులఁగూల్చు ఘోర విషసర్పము నాగమఁబట్టి క్రూరమౌ
కోరలు పీకివేయుటకు, గుప్పిట వట్టగ సాధ్యమౌనె యె
వ్వారికి నిప్పుకల్ ? ఖలుఁడ! పాప ఫలంబులె నిన్ను చంపెడిన్
19

అని గర్జించుచు కన్నమ
చనియెను ! పేర్యాలదేవి జడివానకు ని
ల్వాన నీరసమైన లతవలె
పసవిపసవి దుఃఖ జలధిఁబడి దుఃఖింపన్ !
20

నలగాము భూమిపతి క
న్నుల బాష్పములురలుచుండె నులివెచ్చఁగ ! ము
ద్దుల పుత్రివంకఁ గనుఁగొనె
పలుకు పలుకరాక నిట్లు పలుకం బొడఁగెన్ !
21

ఆల త్రొక్కులాటయందున లేగల
కాళ్ళు విఱుగునన్న ఘనులమాట
లెంత నిజము తల్లి ! యీనాఁడు రాజ్యాల
కొఱకు తగవునిన్ను కూల్చివేసె !
22

పలుకఁగలేను సత్యమును, పాపము కన్నులఁగట్టి నిల్చె నం
దెలుపఁగలేను, వేదనల దీనులు తాపముఁ బొందుచుండినన్
సలుపఁగలేను సాయమును నారవిహీనుఁడనైతి ! నాయుపే
క్షలు పగఁబట్టి యల్లునిటు చంపెను నేనిపుడేమి సేయుదున్ !
23

చెల్లియుండియు న్యాయంబు చేయకుండ
టనలమును చేతఁబట్టెనే యనుచు నేడు
తెలిసినది తల్లి ! నా పాప ఫలితమెల్ల
నీ ప్రభువు పంటవిట్లు కన్నీటఁగలిపె !

౨౪

అవి దుఃఖించెడి నలగా
ముని మాటలు చెవినిఁ బడక పొగలెడి పుత్రిం
గనలేడు భూమిపతియును
మనమున క్రోధాగ్ని రేగి మండుచునుండెన్ !

౨౫

కాల్వలౌచుఁబారు కన్నీరు చెక్కిళ్ళ
మలినపరచి నారికలును గట్ట
పిడుగుపాటు వలన ఛేదిల్లు లతిగా
వాల కుమిలె పేరిపూలదేవి !

౨౬

నీ సుఖాకారంబు నిల్చిన కనుదోయి
 పొంగెడు జలపాతములుగ మారె,
నీ పాదసేవలో నిలువెల్ల పులకించు
 తనులత వడివాడి ధరణి కొరిగె,
నీ తీపిపలుకులు నిరతంబు విను కర్ణ
 రంధ్రంబులొట్టి ఛిద్రంబులయ్యె
నీవు నేర్పినమాటనే కోరి పలికెడి
 జిహ్వాకునే దిరుచింపదాయె,
నంథకారంబె జగతిని యావరించె
ధర్మదేవత పాదాలు తడబడియెను
నీవు లేని లోకాననే నిలువలేను
నిప్పులైనను నీదు సన్నిధియె చాలు !

27

అని లేచి పసుగు పసుగున
చనియెను పేర్యాలయున్ స్మశానంబున క
ల్లనపతినిఁ గాంచుచును బో
రున నేడ్వఁగసాగె నెల్లరును రోదింపన్ !

28

పతి దేహంబును వీడక
చితిపైఁ గూర్చుండెనామె, స్త్రీ లోకంబున్
కుతకుత యుడుకఁగ నాత్మా
హుతిఁగని, యెల్లరును నిదియహో ఘోరమనన్

29

చుట్టు చేరినవారిని చూచి పేరి
యాల పంచమ స్వరమున ననియెనిట్లు
కనుల వెంబడి నిప్పుల చినుకులురల
కుంకుమారుణ ముఖమున క్రోధమూని—

30

పలనాటి వీరులారా !
పలవల దుఃఖంచు నాదువదనముగనరే
తులలేని యీ విచారం
బులు తీర్పఁగఁజాలు పుణ్య పురుషులు లేరే ?

31

నా పసుపు కుంకుమలుగొని
యీ పసిదిని కాటియందు నిడినట్టి మహా
పాపి తల నఱకఁగల వా
రీ పలనాడు ననుగల్గరే యొకరైనన్ ?

32

ఆ కోరిక కలపేర్పం
జే శోకమునందు చింతయే లేదింక, ఏ
రాకాసులార ! చెల్లికి
నీ కానుక నొసఁగుడద్దియే పదివేలా ?

33

అని విన్నవించి పతి దే
వునితో సహగమనయగుచు పోయెను నిష్ఠాల్
వినయమున స్వాగతంబిడ
ఘనమగు పలనాటి లక్ష్మి కన్నీరొలుకన్ ! 34



బాలచంద్రుడు

పిండి వెన్నెల లేలేత వెల్గులీన
బాలచంద్రముఁడాకాశ పథమునందు
ప్రేమ వెన్నెల లేలేత వెల్గులీన
బాలచంద్రుఁడు మగువ మాంచాల యింట !

1

శారీరేచ్ఛకు లొంగిపోక పతికిన్ శౌర్యంబుఁ గల్పింపనై
ధీరుల్ రణశీలఁ బల్కసాగినదియా దేవేరి మాంచాలయున్
వీరుల్ గారె, యవక్ర విక్రమున న్విభ్రాంతిఁ గల్గింపరే
నారీరత్నము లెన్నఁగా విజయ ఘంటల్ మ్రోగ గర్జింపరే !

2

పాలికలని లోన నెల్లరు
కలియఁబడుట కొఱకునేగఁగానీ విక్లే
లలనల కౌగిలికై చం
చలమతిపై యుంటతగునె శౌర్యంబుడుగన్ !

3

రణరంగమునఁ బోరుటన వీరవరులకు
నాటలనాడిన యట్లుకాదె,
వైరి మస్తకములఁ బడగొట్టుటయనిన
బంతులాటాడిన పగిదికాదె,
శత్రు బలమును నాశన మొనరించుట
మట్టిబొమ్మల దున్మినట్టుగాదె.
రణరంగమందు మరణమన్న నూర్వశీ
లలన యందించు కౌఁగిలియోకాదె

పల్లనాటిలోనఁ బ్రభవించి శీలము
వారి యింటిలోన పాలుఁద్రావి
క్షణికమైన యట్టి శారీర సౌఖ్యంబు
కొఱకు నింటనుండ గొల్లుమనరె ?

4

చేయఁగఁ బొమ్ము పోరు, పొడిసేయఁగ బొమ్మిక శత్రుసేనలన్
మాయలమారి కోర్కె మటుమాయము సేయఁగఁబొమ్ము, పొమ్ము దీ
ర్ఘాయువుఁ ద్రుంచిపైచి పెరిమాలను చంపినవాని చంపఁగా
నీయసహాయశౌర్యమును నింపఁగఁ బొమ్మిక దిక్కు దిక్కునన్ !

5

అని మాంచాల వచించిన
ఘన శౌర్యముతోడ మనసు గంతులు వేయన్
"అనపోతరాజు", మిత్రులు
తన వెంబడి కదలినడువ ధైర్యముతోడన్

6

కారెమపుడి రణరంగముఁ
జేరుటకై పోవుచుండి శీఘ్రంబుగన్
వీరులు, సమోత్సాహము
మీరలు మీరంగ, ఘోషమింటికెగయఁగా !

7

బాలచంద్రుఁడంత బ్రాహ్మణోత్తము డన
పోతరాజు వాజిఁబోకనేని
ప్రాణహానియగును బ్రహ్మహత్య నేర
మగునటంచుఁ దలఁచి యతనిఁ బిలిచి—

8

ముద్దుటుంగరంబు ముత్యాల హారంబు
విడిచివచ్చె నాడు వేగనీవు
మరలి పొమ్ము నేడె మాంచాలపురికంచుఁ
బంపెనతని చిక్కబట్టి హృదిని !

9

ఓ యనపోతరాజ! వినవో! యనికీవరుడెంతు వేసినా
యాయువుఁ బోసికొన్న యటులౌనిదె యొట్టును పెట్టుచుంటి దీ
ర్ఘాయువుగా మెలంగి నిజమైన సఖుండవు నీవు కాఁగ మా
శ్రేయముఁ గోరి యుద్ధరణి జీవితయాత్ర యొనర్పు మిత్రమా!

10

అనియొక లేఖ వ్రాసి "త్రిపురాంతకమం"దున నొక్క చెట్టుకొ
మ్మననిడి సాగిపోయె మతిమంతుఁడు తానన బాలచంద్రుఁడున్
పెనఁగొనునట్టి దుఃఖమున వీరుల తోరణ భూమిఁ జేర, నే
మనగు! మిత్రులెప్డు హృదయ వ్యథఁ జెందుచునుందు రక్కటా!

11

అనపోతరాజు వేగం
బున పురమునఁ జేరి హారమును నుంగరమున్
గొని తిరిగివచ్చి చెట్టునఁ
గనిపించెడి లేఖఁ జూచి కన్నీరొలుకన్!

12

వెఱ్ఱి బాపఁడంచు వీడఁడు కాడంచు
విడిచినావె నన్ను పిరికిననుచు
బాలచంద్ర నీవు ప్రాణ సమాన మి
త్రుఁడవు ఒట్టు నెట్లు త్రోసివేతు?

13

యుద్ధమందు వైరి యోధులఁ బరిమార్చి
మంచి మిత్రుఁడ నెడి మంచి పేరు
నిలుపుకోనఁగ లేని నేనేల? యని చింత
దూలి పోతరాజు చాల కుమిలె!

14

వీరవేషమి నుండి వేవేగ "కారె
మపుడిఁ" జేరఁగఁ బోయెడి "మాచవి"యను
పొలఁతి కనుఁగొని మాయన పోతరాజుఁ
నడిగె నెందులకట్లుంటివె వనుచు నచవి!

15

తన జందెంబును బిరుదం
బును మిత్రునకీయు మంచు పొలతికినిడి, బా
కున గ్రుద్దుకొనుచు మడిసెను
అన పోతాఖ్యుండు ప్రకృతి యాక్రోసింపన్ !

16

మరణముఁ బొందుచుండెదరు మానక ప్రాణులు, సర్వకాలమున్
ధరణి వసించు జీవ సముదాయము లేదిది నిక్కవంబు ! భీ
కరముగ తన్ను తాన తన ఖడ్గముతో వధియించు కొంచు సు
స్థిరతను పోతరాజు కనె తీయని మిత్రఫలంబుఁ బొందుచున్ !

17

ఆ దృశ్యంబునుగని తల
బాదుకొనుచు మాడచియును పరుగున చనియెన్
ఆ దుర్వార్తను బాలుం
డాదిగ పెద్దలకుఁ దెలుపనతి దుఃఖమునన్

18

కారెమపూడిలోన నలగాముని పంపున సంధి కోసమై
కోరి ప్రయత్నముల్ సలుపఁ గూర్చొని యుండిన "కేతరాజు" సం
స్కార విహీనుఁడై తనదు సైన్యము నొక్కట దాచిపెట్టి యె
వ్వారలు చూడలేదనుచుఁ బల్కుచునుండెను శాంతి వాక్యముల్ !

19

మీ రాజ్యము మీకిత్తుము
కోరిన నరసింహుఁ బట్టికొని యిచ్చెదమీ
పోరును మానుఁడు మీరని
ఘోరముఖుఁడు పల్కె వినుఁడు ముదమునననియెన్ !

20

పెంచిన సేనలఁగని శౌ
ర్యాంచితుఁడగు బాలచంద్రుఁడనె- నీచులు కా
వించిన కుట్రల లోఁబడి
వంచితులైనారు శాంతి వచనంబులచే !

21

పోరికి మీరలు జంకిన
నూరకయుండుండు నాబలోద్ధతిఁగనుచున్
వైరుల మదమడఁగించెద
క్రూరుఁడు నరసింహు శిరముఁ గొట్టెదనేడే!

22

వయసు మళ్ళినట్టి వారలు మీరాట
పౌరుషంబు చచ్చి వందలగుచు
వైరిమూఁకచేయు వంచన లెఱుఁగక
సంధియంచు కాళ్ళు సాచినారు.

23

సంధి చేసెడివారైన సైన్యములను
చాటుమాటుననిడి చర్చ సలుపఁగలరె?
నాగదంష్ట్రి సమంబైన నాయురాలి
మాయలందు ననుచితంబు మఱచినారు!

24

అనుచునున్నంత మాడచి యురుగుడెంచి
పోతరాజు మరణవార్త పూసగ్రుచ్చి
నట్లు వినిపించి, యుతపంపినట్టికాన్క
సవినయముగ నిచ్చెను బాలచంద్రునకును.

25

తన మిత్రుండన పోతరాజు తను రక్తంబిచ్చి శౌర్యాగ్ని కిం
ధనమైపోయెను! బాలచంద్రు మదిలోనన్ రేగె తీవ్రాగ్ని! య
త్తిన ఖడ్గంబును దింపకుండునటులే దిగ్భ్రాంతి చెందెన్! నిజం
బునకా మిత్రుడె పీడుఁడై దినదినంబు న్వాల్గనుర్వీస్థలిన్!

26

బాల్య కాలమునందు నోలచేసినాడు
కన్నతండ్రిఁగ బోధగఱపినావు,
కోడె వాయమునఁ జిక్కులలోనఁ బడిపోవ
నీతులనెన్నియో నేర్పినావు

30)

కులమన్నదేనాడు కోరక నిజమైన
మిత్రుఁడవీవుగా మెలఁగినావు,
సద్బ్రాహ్మణుఁడవయ్యు శౌర్యాన నెవ్వరు
సాటిరారని నేడు చాటినావు,

బాలచంద్రుని మిత్ర భావంబు నీవ
బాలచంద్రుని శౌర్య సంపదలునీవ
బాలచంద్రుని పంచ ప్రాణాలునీవ
బాలచంద్రు పదును కరవాలమీవ !

27

అని చింతించుచు నా సం
ధిని భగ్నము చేసి, తండ్రి దీవనఁగొని గు
ప్పున నగ్నిలేచి యెండిన
వనమున పచరించునట్లు బాలుండురికెన్ !

28

ఒకవైపు మండాది యోధులెల్లరును బ్ర
హ్మన్న సేనలకు సహాయులైరి,
ఒకవంక గుత్తికొండకు ప్రాణమైనట్టి
సేనలు మాచర్ల సేనఁగలిసె,
ఒక ప్రక్క విజయగీతికల మారాణ్పురి
వీరులు ప్రహ్మానం జేసుకొనిరి
ఒక చెంప సమతామహోజ్జ్వల హృదయులు
బ్రహ్మనమంత్రికి బాసటయిరి

వీరకన్నమ, బాదన్న పేరినీడు
సమరకేళీ మహోత్సవాసక్తులైరి
బాలచంద్రుఁడు సైన్యాధిపతిగనయ్యె
నుత్సవంబున సేన పెల్లుబికెనంత !

29

చందవోల్ బలగంబు శౌర్యసంపన్నమై
   నలగామ సేనలఁ గలిసికొనియె,
ధరణికోట వసించు పరివారమంతయు
   నాగమ్మ భూరి సైన్యములఁగలిసె,
వెల్ఫునాటనున్న వీరావతంసులు
   నలగామ విభుని సేనల గలిసిరి,
మిత్రరాజన్యుల మితమైన సేనల
   తోడ నాగమ్మకు తోడుపడిరి.

నాయురాలి సైన్యములను నాయకుండు
రిపులఁదునుమాడు మాడ్గులరెడ్డియాయె
నారసింహుఁడు, నలగామ వీరులెల్ల
సమర సన్నద్ధులైరి దీక్షను వహించి !

30

"చెన్న కేశవా" యనియె బ్రహ్మన్న సేన
"హరహరా" యనిసాగె నాగమ్మ సేన
పోరు సాగెను ! కారెమపూడి యుద్ధ
క్షేత్రమొప్పెనుపో కురుక్షేత్రమనఁగ !

31

బాలచంద్రుని శౌర్యాగ్ని కీలలందు
మిడుతలుగ మారె నాగమ్మ మేటిసేన
బాలుఁడేవీడు ? ప్రాణులఁబట్టి చంపు
కాలుఁడేయని వీర సంఘములు పొగడ !

32

అలుకులు వేసినట్లగుపింపనేలేదు
   పక్షులై రాలెను వైరిసేన !
కత్తి దిప్పిన యట్లు కనిపింపనేలేదు
   తలలు బంతుల పోలె ధరణిరాలె !

బల్లెంబు విసరిన పోది గన్పట్టదు
గుఱ్ఱపు రౌతులు కూలిపడిరి !
విచ్చుకత్తిని సప్ప విప్పినట్లే లేదు
పగవారి బొమ్మలు వ్రయ్యలయ్యె !

యుద్ధరంగమందు యోధులెల్లను
బాలచంద్రుఁ జూదురు పడుచుఁ బోర
కుప్పగూలిపోయె గురజాల సైన్యంబు
బాలచంద్రుఘాత తాళలేక ! 33

కరవాలంబునుగొని భీ
కరముగ నర్తించి వైరి కరచరణంబుల్
శిరములు ఖండింపఁగ న
ర్తరి నరసింహుండు చూచి తాఁకెను బాలున్ ! 34

బాలచంద్రుఁడు నరుణ నేత్రాలతోడ
వానిఁ గనుఁగొని యీ రీతిఁ బలుకసాగె
హైహయాన్వయ గౌరవం బధముఁడైన
నీ వలన నేలపాలయ్యె నేఁడు నీచ ! 35

రాచమల్లు నర్థరాత్రంబులో హత్య
చేసినట్టి చెనటి సిగ్గులేదె ?
నీదు శిరమునిపుడె నేలరాలఁగఁ జేతు
ధైర్యమున్న నిలువు ధర్మహీన ! 36

అన్న, నరసింహుఁడతనికి ననియెనిట్లు
సంగరంబన్న సబ్బాయి సరసమానె ?
బొంగరాలు త్రిప్పుటలోనఁ బ్రొద్దుపుచ్చు
శిశువు నరసింహుతోఁ బోరు సేయఁగలఁడె ? 37

వీరుఁడవగుచో నాతోఁ
బోరుము, కాదేని చనుము, పోకిరి కూఁతల్
బీరువులు కూయుదురు, నీ
వారయ వీరుండ వగుదువా వాచాలా ?
38

కరవాలంబులుగొని సు
స్థిరులై పోరాడుచుండ్రి తీవ్రంబుగనా
నరసింహ బాలచంద్రులు
పరికించెడి వారి గుండె బ్రద్దలుగాఁగన్ !
39

విదలింప నుఱుకు సింగపు
కొదమయగుచు బాలుఁడురికి కోపంబున, న
మ్మద గజము నారసింహుని
విదలించి శిరంబు నఱికివేసెన్ దీక్షన్ ?
40

నఱికిన నరసింహుని తల
కరమందునఁబూని శౌర్య గంభీరుఁడుగా
నరిగెను బాలుఁడు తండ్రికి
నరవరునకుఁజూప సింహనాదముతోడన్ !
41

సంజకెంజాయలో వెల్గు చంద్రుఁడట్లు
బాలచంద్రుఁడు రక్తనదాలలోన
మునిఁగి యరుణమై కనుపట్టు తనువుతోడ
మస్తకముఁగొని చేరె బ్రహ్మన్న దెసకు !
42

బాలునిఁగాంచి యుగ్రుఁడయి, పల్కెను బ్రహ్మన— శ్రేష్ఠుఁడన్న భూ
పాల కుమార రత్నమగువాని శిరంబును గొట్టచేతులే
లీలగ వచ్చెనీకు ? రిపులే? మనవారలు కారెవారు ? మా
పాలిట శత్రువైతివె! ఎవండిటుఁ బిల్చెను నిన్ను పోరికిన్ ?
43

మదమున నుత్తమాంగమును మంటికి దింపిన మందబుద్ధి ! నీ
వదనముఁజూడ ప్రాప్తమగు పంచ విధంబుల పాతకంబులున్
కదన విశేతనంచునిట గంతులు వేయఁగ వచ్చినావె ? ఛీ
కదులుము, నీదు మోమునికఁ గన్పడనీయకు వంశనాయకా !

44

బ్రహ్మనాయు పల్కు బాలచంద్రుని గుండె
గాయమగుచు రేగగానతండు
నారసింహు శిరము నావలఁబడవైచి
పలుకసాగె రోష భాషణముల.

45

నాగమ్మ మాయలింత యుగ్రాగ్రహములుగాక
పలనాడు చీల్చిన పాపివీవ !
కోడిపోరని నంతకోడివై పకువెత్తి
మలిరాజ్యమొడ్డిన ఖలుఁడ వీవ !
రాయబారమటంచు రాచమల్లునిఁ బంపి
చంపించినట్టి దుశ్చరితుఁడీవ !
వైరులఁ బొగడుచు, వీరుల మగుమమ్ముఁ
దూలనాడిన యట్టి తులువవీవ !
శాంతి శాంతియంచు జవసత్త్వములు సచ్చి
పలువరించు ముసలివగ్గ వీవ
మమ్ము నిందసేయ మగఁటిమి గల్గిన
వారి కీర్తి మచ్చువడునె జగతి ?

46

తండ్రివీవుగావు తనయుఁడ నేఁగాను
ఎట్టి బంధములును నీకను లేవు
యుద్ధరంగమందు నూఁచకోఁతలు కోసి
వీరమూర్తినగుచు వెలుఁగఁగలను !

47

అని యనికిఁ బరువులెత్తెడి
తనయుని బ్రహ్మన్నకనుచు తపబడుచును చె
న్నునిఁ దలఁచి, జరుగు ఘోరం
బును మనమున నెంచుకొంచు పొగులుచునుండెన్ !

48

హోరాహోరిగఁ బోరసాగె తనలో నుత్సాహముప్పొంగ నా
కారెంపూడి రణాంతరాన నిరుపమోల్ ప్రస్తుతింపంగ న
వీరాగ్రేసరుఁడైన బాలుఁడపు డవ్వీరాభిమన్యుండునై
పారంద్రోలెను వైరిమూఁకలను గోపాలుండు నాలంబలెన్ !

49

వెన్నుపోటు పొడిచె వీర మర్యాదను
సమయఁజేసి బాలచంద్రు నొకఁడు
ప్రక్కటెముక చీల్చి వయ్యలు కాఁగ బ
దాబదలుగ పొట్ట పగిలిపోవ !

50

బయటఁ బడవచ్చు ప్రేవులఁబట్టి నిలిపి
దట్టి బిగియించి రక్తపుధారలందు
తడిసిపోవుచు, వదనంబు తుడుచుకొనుచు
సమరమును సల్పెనా బాలచంద్రుఁడెలమి !

51

పటుతరంబుగఁ బోరి బాలచంద్రుండు
ఎటుఁజూచినను పీన్గులే కనిపింప
కరవాలపాణియై కదలె ముందునకు
నరివీరులకు గుండెలదరి పారంగ !

52

చెలరేఁగి వైరులఁజీల్చి చెండాడి
బలమెల్ల క్షీణించి బ్రహ్మన్న సుతుఁడు
జలజల రక్తంబు జాలువారంగ
పోలికల నంతయు ముంచె రక్తమున !

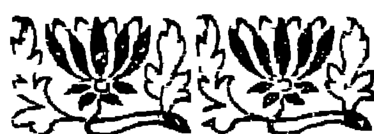
53

దిక్కుతోఁచక ఖానుండు దిగెను వచ్చి
మాంబునిధిలోన వరుణ దేహంబుతోడ
పిడుచకట్టెడు నాలుక తడుపు కొఱకుఁ
చేరె బాలచంద్రుఁడు "గంగధారి మడుగు". 54

శక్తి క్షీణించినది బాలచంద్రు తనువు
నందు! మడుగులోనిది రక్తమగుటఁజూచి
పెదవి విరుచుచు దట్టిని విప్పినంత
కడుపులోని ప్రేవులు తన కాళ్ళఁబడియె! 55

"చెన్న కేశవా"యనిపడి కన్నుమూసె
బాలచంద్రుఁడు తనదు బాణాలపైని
సమరమును సల్పుచున్న మాంచాలసతియు
పరుగునను వచ్చి పతిపైని వ్రాలిపోవ! 56

పల్లెనాటి ప్రజల పౌరుష కీర్తులు
బాలచంద్రునందు ప్రతిఫలించె
భరతదేశచరిత బంగారు పుటలలో
నిత్య నూతనముగ నిలుచునతఁడు! 57



ప రి త్యా గ ము

బాలుని మరణోదంతము
చీలిచె బ్రహ్మన్న గుండె చిత్రంబుగ! స
చ్ఛీలుఁడు కొమ్మన రణమున
కాలుఁడుగా నిలిచి శత్రుగణములఁ దాఁకెను!
1

తన శస్త్రాస్త్ర పరంపరల్ గురిసి ఖేదం బొంది పర్యుత్తఁ జే
సెను ధీరుండగు కొమ్మరాజు రిపులన్! చింతించు సైన్యంబునం
తను నాగమ్మ సమీక్షరించి— యిదియేనా మీ ప్రతాపంబు ? కొ
మ్మననుం జంపుఁడటంచు నారచెను దుర్మంత్ర ప్రబోధంబులన్!
2

వృద్ధ సింహంబు మాడ్కి నవీరవరుఁడు
పొదివి గురజాలసేనల మదమడంచె
వాని ధాటికి కలగుండువడినయట్లు
తొలఁగె రిపుసేన లేడి గుంపుల విధాన!
3

అలసి కొమ్మన్న తనదు దివ్యాస్త్రములను
బ్రహ్మనకుఁ బంపి, నాగమ్మ బలగములను
చంపుఁడని కోరె తనను నిశ్చలుఁడునగుచు
చవటలై వారు బాణవర్షమ్ముఁ గురియ!
4

కొమ్మన మడిసెను రణరం
గమ్మునయని విన్నయంత కంగారున సాం
తమ్ముగఁ గూలెను జనపతి
కిమ్మహీ గాఢాంధకార మేయనుపింపన్!
5

మలివిభుఁడు బ్రహ్మనాయునిఁ
దిలకించుచు నాయువింకఁ దీరెను నాకున్
పలనాడు నిత్యశాంతికి
నిలయంబుగఁ జేయుమంచు నేలకు నొరిగెన్ !

6

కనుఁగొల్కులందు నులివె
చ్చని బాష్పములు రలుచుండ సచివుండగు బ్ర
హ్మన మిగుల కుమిలిపోయెను
తన మూలంబుననె జరిగె దారుణమంచున్ !

7

అనుఁగు శిష్యుండగు నలరాజు నటకంపి
ప్రాణాలు తీసిన పాపినేను !
అలుఁగు భూవిభుని బిడ్డలలోన నిరువుర
రణమందు సమయఁజేసినది నేను !
అరివీరులకు భయంకరుడౌచు దీపించు
బాలునిఁ జంపిన వాఁడనేను !
కూరిమిమామయౌ కొమ్మరాజును యుద్ధ
భూమిఁ జంపినయట్టి భూతమ్మేను !

శాంతి శాంతి యటంచునే చంపినాను
పావనాత్ముల, చుట్టాల బంధుజనుల
నిందరిని చంపితింకనే నేమిచేతు
వల్లకాడుగా మారిన పల్లెనాడు.

8

ఇంక విషాదవార్త కొఱకే యిలనిల్చితి ! రక్తధారచే
పంకిలమయ్యె భూమి, బలవంతుల నెల్లరఁ గూలఁజేసి శౌ
ర్యాంకితుఁడైన పుత్రుని దురాత్ముఁడనేనయి కూలనాడితిన్
శంకలు నేలనిప్పుడు స్మశానము నన్నిమరింప నెల్లరున్ ?

9

నాగమ్మా నిను నమ్మినందులకిదేనా ప్రాప్తమయ్యెన్ మహా
భాగుండే నలగామ భూమిపతికిన్ ? బంధు ప్రయాసక్తుఁడై
యేగమ్యంబునుఁ జేరలేడతఁడు, నీవే కారణంబౌచు మి
న్నాగుం బోలుచు కాట్లుపై చితివి పల్నాటిన్ విషప్రాణివై !
10

నిన్ననలేల ? నేనె యవనీ తలమందున వ్యర్థజీవినై
కన్నను మిన్నుఁగానక ప్రగల్భములాడితి నల్లపోరులో
నన్నియుఁ గోలుపోయితినహా ! యిపుడొంటరినైతి నేడు నీ
పన్నిన యుచ్చులందు విధివంచితుఁడో నొక బంధితుండనై !
11

బ్రహ్మనాయఁడీ విధమున వగచుచుండ
రక్తసిక్తుఁడై యతిభీకరముగ నిల్చి
వీరకన్నమదాసు విస్ఫుంచెనంత
బవరమున నిల్చి "పచకుల బ్రహ్మ" యనుచు.
12

ప్రాణికోటికి నెల్ల ప్రాణప్రదంబైన
ఖండభానుఁడు మింట మాడినట్లు.
ఆయువు నందించునవిలంబు ఘోరమై
వేగాన భూమిపై సాగినట్లు,
నదులను వెచ్చని పొదిగిటిలో దాచు
సాగరం బలలను సాచినట్లు,
అనలంబు గుప్పు గుప్పునలేచి తీవ్రమై
యెండుటడవిని దహించినట్లు,

కన్నుఁదోయి నిప్పుకణములుఁ గురియంగ
భృకుటి నాట్యమాడ భీకరుఁడుగ
నాయుధంబుఁబూని "హా చెన్న కేశవా"
యనుచు బ్రహ్మనాయుఁడరిగెననికి !
13

మృగరాజునుఁగని మృక్కఁడి
మృగములు పరువెత్తునట్లు మ్లేచ్ఛకళాపా
రఁగులెల్లఁ బారిపోయిరి
యగణిత శౌర్యుండు బ్రహ్మనాయుని గనుచున్ ! 14

ఒక వ్రేటున పచకుల బ్ర
హ్మకు బ్రహ్మన స్వర్గవాసమమరిచి, కోపా
గ్నికి బలిచేసెను వైరులఁ
బ్రకటిత దుర్వార బాహుబల విక్రముఁడై ! 15

నాయురాలు తాఁకెను బ్రహ్మనాయు సెలమి
యబలతో యుద్ధ మొనరింపననుచు, నామె
గుఱ్ఱములఁ జంపి రథమును కూల్చివైచి
తరిమె బ్రహ్మన్న యామెనుదారుఁడగుచు ! 16

నలగామరాజు భయ వి
హ్వలుఁడై చనె “కొండమగొంట్ల” పఱకాతని నె
ట్టులనైన కావుఁడని యం
జలి చేసిరి ప్రజలు, విశిచె సచివుండతనిన్ ! 17

ఎటుఁజూచిన మస్తకములె
యెటుఁజూచిన తెగిన శిరములే ! చరణములే
యెటుఁజూచిన మొండెములే
యెటుఁజూచిన రక్తవాహినీ యవనిమలే ! 18

ఒక కంట చంద్రవంకయు
నొకకంటను నాగులేనుసురలంగ వికా
వికలైన మానసంబున
సకలుషిత మతియగు బ్రహ్మనాయుఁడు వగచెన్ ! 19

ఓడి గెలిచినావహో నాగమాంబ నీ
తెలివి తేటలెల్ల తెల్లమయ్యె
పురుషుఁడీవెయైన భూచక్రమంతయు
పాలనంబు సేయు ప్రతిభ నీది !

20

జీవిత చదరంగంబున
పావుల మిశ్వారము ! మనదు భాగము ముగిసెన్
జీవితమునందు శాంతికి
తావంబిడలేక రణముచేసితి నిటులన్!

21

దేశస్థులకు పరదేవతగా నిల్చి
యన్నంబుఁబెట్టిన కన్నతల్లి !
అతిథులకెల్ల యభ్యాగతులకు నెల్ల
కల్పవల్లి గనున్న కన్నతల్లి !
శాంత్యహింసలకును సత్య ధర్మములకు
కాణాచియైనట్టి కన్నతల్లి !
ఘనులకు మరి త్యాగధనులకు నిల్లుగా
కలకలలాడెడు కన్నతల్లి !

పాడిపంటల పుట్టిల్లు ! భాగ్యములకు
పట్టుఁగొమ్మయు, కన్నుల పండువగుచు
నందనంబుగనున్న పల్నాడు నేడు
రుధిర ధారలఁ దడిసి యరుణముఁదాల్చె

22

పల్లెనాటిలోనఁ బరిపూర్ణమగు శాంతి
కళలు వెల్గుగాక ! కనులపండు
వగుచు సస్య లక్ష్మి శ్యామలంబగుగాక !
ఘన శుభంబులెప్డు కలుగుగాక !

23)

23

అనుచు నాయుధంబు నావల బడవైచి
సాగిపోవుచున్న సచివుఁగనుచు
కనుల నీరునించి కన్నమదాసుండు
నట్లె నిలిచియుండెనచలుఁడగుచు ! 24

—శుభము—



తప్పొప్పులు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
15	4	వినితింతు	వినుతింతు
16	6	క్షణపే	తక్షణమే
18	24	అరయలేము	అరయలేము
30	5	సోముసోదరులు	సోమసోదరులు
38	15	బ్రహ్మన	బ్రహ్మన్న
47	6	పక్కలను	ప్రక్కలను
57	1	క్రీడికు	క్రీడకు
85	2	నాబలొద్ధతి	నాబలోద్ధతి
87	9	సైన్యములను	సైన్యములకు
88	2	కూలిపడిరు	కూలిపడిరి
95	15	ననిలబు	ననిలంబు